

Раде Вујисић

ЂАВОЉЕ ЛАЗИ

ПРИЧЕ СА СИЈЕЛА

МОЈКОВАЦ,
1999.

СВАКА ПОДУДАРНОСТ
ИМЕНА И МЕСТА
СЛУЧАЈНА ЈЕ,
НИЈЕ ВЕЗАНА ЗА
БИЛО КОЈУ ЛИЧНОСТ

Књгу посвећујем породици

ПРЕДГОВОР

Увријеме када није било радио апарата, телевизора, биоскопа, позоришта, када су људи били приморани да се на посијелима и ноћним седељкама забављају како знају и умију: уз гусле, играњем „коза“, да се циквају, да препричавају разне приче, да их измишљају, да конпонују разне пјесме на које им је личио свакодневни живот - настале су ове приче које се са правом и називају: ПРИЧЕ СА СИЈЕЛА

У то врјеме, и ако не баш тако давно, врлина је била измислити што маштовитију (маснију) причу, која је, врло често, без обзира на њену истинитост, знала да врло убједљиво дјелује на слушаоце, да их занесе до вјеровања, па су као такве преношене с кољена на кољено и дјеловале не само забавно, него и сугестивно.

Тако су „исковане“ бројне приче које називамо „приче са сијела“, јер им, отуда и еоги поријекло. Али, на жалост, многе од њих су изгубљене, прешле у заборае, нестале.

Зато сам се потрудио да бар неке од њих забиљежим, да их отмам од заборава, да их спасим, да их, онако како сам их и чуо ставим на папир, јер нам вјерно осликавају живот, доба у којем су настале.

Тај живот на селу, који се сада тешко може замислити да је био могућ под таквим условима: у саеардаку, колиби, кућ и-брвнари, уз свијећу-лојаницу, уз зубљу луча, свитак-ћорицу, петролејку, уз огњиште без струје, када се на прозорима мјесто стакла разпињала јагњећа кожа или кожа од зеца, када се спавало на штурама (асурама), на напратној простирки, кукурузовини-ипак је имао сеоје одлике, текао је.

Гусле су биле и остале главна спона разговора и окупљања људи. Уз њих се, не само забављало и разговарало, него и МНОГО мудрости казивало. Да је тако говоре нам многи пријеве који су имали различита значења: похвале, покуде, укорје, охрабрења, поређења, осуде, исмијавања...

Даровитих и оштроумнијих људи, разумије се, свако вријеме је имало, па је отуд и потицало народно стваралаштво и то непроцењиво благо које није ваљано и у цјелости искоришћено.

У овој збирци ипак ћемо нешто од старевине изложити. Истина, веома мало-само онолико колико сам успио да докучим, да „отмем“ од наших старих, да не носе са собом на „онај свијет“.

Грдна је штета што наши многи умни људи и људи од пера, нијесу поклонили више пажње очувању народног стваралаштва и народних мудрости. Више су се бавили новим стваралаштвом, а што је већ било створено заборављено је и похрањено.

Истина је, да се човјек у познијим годинама сее више враћа прошлости јер је осјећа као дио себе, чепрка по својим старевинама, пипа, присјећа се, тражи да докучи макар и најмањи дио живота који је прохујао, да би Га оставио следбеницима у наследство, да би им дочарао живот својих предака, живот прошлог времена.

Такво осјећање се и код мене пробудило. Истина доста касно, да нешто од чувенога запамтим, забиљежим и укоричим. Оео што сам урадио кап је еоге у мору, али, што би наш народ рекао: „Боље ишта, него ништа“.

Добар гио овога је објављен у бројним листовима и часописима, и то у „Побједи“ док је Гајила рубрику „Црном Гором, путем и беспућем“, „Непознате близине“, часопису „Одзиви“ и многим другим, под именом овог аутора.

БАВОЉЕ ЛАЗИ

У кањону Таре, мјесту које се налази на самом ушћу Таре у кањон, у подножју Црних Пода, налази се мјесто звано „Ђавоље лази“. На том мјесту лијева и десна обала Таре близу су једна другој да би, лак момак могао прескочити из корака. На том тјеснацу кањона корито Таре је дубоко повише од десетину метара, да страх хвата пролазника при помисли да мора преко њега мостити.

Но, на овом мјесту које се зове Ђавоље Лази људи који су морали прелазити са једне на другу обалу, из нужде наравно, брвнима или даском, чинили су то под великим страхом. Прелазак су најчешће вршили у Турско доба, одлазећи и у хајдучију и због других неопходних послова кад страх од Таре и моста на њој нијесу могла одложити намјеру пролазника. Ђавоље Лази су служили као прелаз и Комитима одржавајући везу са Комитима са друге стране Таре, гдје су се понајмање бојали од непријатеља. Овај мост-прескок, био је у неколико наврата, једини прелаз преко Таре у току II свјетског рата за партизанске јединице.

Ђавоље Лази, по причању, зове се што су, наводно, на овом тјеснацу, врло често, привиђани створови, у виду козе, који су, с лакоћом прескакали с једне на другу страну обале, некада преко брвна (мостике), а често, уз неке крикове и прескакали. То су радили нарочито ако је било пролазника путем који води од Бјелојевин према Прошћењу или обратно. Та привиђенија су имитирала козу, вечала пентрала се на задње ноге и скакала у вис и дјеловала застрашујуће на онога ко их је гледао. Те враголије се нијесу дешавале у току дана.

По томе се, каже народна прича ово мјесто и зове Ђавоље Лази.

АНЂЕЛИЈА

Таман неђе о никољским постима, или мало прије, пронесе се абер по селу, да се они прапорац из Ана оженио. Вала Богу каква ли му је?, у чуду су се питали комшије. Јер, знајући га, мислили су да се тај јадов неђе цетвороножити, ни у сну, а камо ли на јави. Али, ето, и за њега се нађе нека проћепача мрчојке. Вала, кад се он ожени и омрчи, нико неђе неочењен остати, викагу по комшилуку. Но, мора да је та јадно-мрчојка под неком големом маном, или јој је бијела на око, или рамље, а неки су мислили да није грдна, неђе погријешила. Тек, неки ћаво јесте са њом, чим је морала лећи под Пекашеву поњаву.

Кад је доведоше имаш шта виђети. Што бијело-бијело, што румено-румено, ада, да се два ока од ње не могу одвојити. Лијепа ко упис. Ала, море! Има ови баксирет кап наваке те нађе овако чељаде. Мора да је неко омађијао, е богами га другачије не би узела и свршено. И великога ми бога, Бог је на истини, а ја сам на лажи, ако је ико од очи отишао, бели је Анђелија отишла! Није много прошло од њенога доласка, а оно свијет ко свијет поче да гутка. Богами, Анђелија није сама. Ама, како није сама, знало вас грдило. Тако, па тако, тврдили су најближи. С њом мора да има анатемњака, канагасија иг била. Удри се по зубима, анђели с овом кућом, о каквим ти анатемњацима пада на ум? Ама, богами, удри не удри, има па има, закопитила се Симона као да иг је виђела с њом заједно. И, шта ће ти бити, тако неколико, тајка, тајка, кад ти један дан урнебес по селу. Помамила се Анђелија, далеко се казало, крс и анђио божији с овом кућом. Ама, није ни до бог. Е, ће се проклети уисе-

ти баш у Пекашеву кућу. Е, знали смо, богоми; да проклети нијесу били с њом, не би ни дошла и потрефила Пекашев дом...

Богоми ти Анђелија акни, а тамо, а овамо, а тамо, а овамо. Заждиј ти једном и уз греде. На коњу је не би стигао. Те ти људи скочи, сколети, сколети, богоми је увати. Но се, онамона, не може укрутити, као кад с иксаном има проклетијег. Бију јој бале из зуба, ко коњу-јајићаку. О, оће да уједе, о оће да огребе ноктима, буца прње на себе, и, богоми да је не спутише оћаше им се отргнути и некуд озлопутати уз греде и бог зна доклен би се станила. На лијепо неће ни ским да збори, псује, лаје, режи, да те бог сачува шта све не ради. Богоми ти се неко досјети да се нечастиви само тољагом може ишћерати из каквога иксана. Но ко ће по ојађеној ударити, гром је ударио ко што је, али кад се мора, мора, не би ли се проклети ишћерао. Те ти они, богоми, по Анђелији удри, а удри, док је умири љепота у бога. Кад је умири и уталуми, сапри да им призна како су се звали анатемњаци који су били са њом, јер кажу да они канагасија иг била, сваки има своје име. И, веле, кад иг онамонијема пајдашица каза а један иг иза себе свијег запиша па ту карту баци на огањ, да сагори, потљен се то више никада не може десити томе чељадету. Тако ти они салети Анђелију, те ти она набрајај а они пиши... ни мање ни више но их наброји седамнаест анате иг мате било. А, има ли још који Анђелија?, припитни ти је они што је држао мачугу. Е, не вала. Како ти она то изговори, а онај што је писо те с оном картом у ватру. Како ти је карта почела да гори тако ти Анђелија акни, ада оће право у ватру да скочи, стани је писка ко да анамона гори. Ада, једва је на једвите јаде укрути, ђе је луда ту још да не сагори. Кад је карта сагорела, тек се онда смирила. Мало потљенак и заспа и кад се пробудила поче да трља очи и да разгледа око себе, као да је сонога свијета дошла, и да пита шта је са њом било.

Како тај дан, тако и бадњи дан! - више је то ватало није. Али, залуду, све је некако била злокобна и тужна, као да за њу крс није приотао, као да су јој, јадници нечастиви душу затровали. И до гроба је јадиковала за пајдашима и шћаваше рећи: „Е, кад сам била на ћеману, каквијег финијег момака сам имала“.

БЕВОЈЧИН КАМЕН

Није риједак случај у нашим предјелима, нарочито планинским, наићи на гробље које се зове сватовско. Такво гробље има и на Сињавини, превоју изнад Студенаца. У том гробљу постоји један мрамор који је много виши од осталих и зове се Ђевојачки камен. За ово гробље постоји легенда да су на овом мјесту, неког зимског дана, наишли сватови са младом и да их је ту „ухватило“ невријеме-вејавица са мећавом и кишом, па пошто су били много покисли и мокри окренуо је сјевер и на њима смрзла одјећа. Мећава је била велика, са маглом и да су у магли изгубили оријентацију на кретање, па су на овом превоју, збијени један уз другог, доживјели „Бијелу смрт“.

По легенди, а и по кретању сватова, сватови су били из Дробљака а за ђевојку су ишли негдје у Санцак. Како се у то вријеме знало врло често догодити да у путу нападну сватове, отму им ђевојку и опљачкају их, практиковали су да сватови буду што бројнији, а уз то, број сватова је био одраж братства и куће чији су сватови те и представљао имовно стање домаћина-младожење.

Док су домаћи и, спремајући се за одлазак по ђевојку, договарали и дијелили сватовске титуће-коће шта бити у сватовима, ту се десила и једна њихова комшиница звана Стоја, за коју се знало да јој баста: гатати, бајати, гатати у грашке, када су почели причу коће бити ђевер уз ђевојку, она се умијешала са својим предлогом: „Вала, домаћине, нека је срећно то што спремате, али ја бих вас замолила да за ђевера узмете некога од братственика, а хвала богу имате их доста зорних и дичних момака. Не мојте Никаша. Нека он остане кући да организује дочек сватова. Нека буде глава куће до вашег, ако Бог да дола ска. Младожења Јоксим, зна се неће ићи себи у сватове.

Нека остане и он кући да припомогне Никашу. Има ту посла. Укућанима нијесу ови предлози били баш по таман, због тога што је то гатара Стоја предложила, али су их ипак прихватили, знајући за њена бајања, гатања у грашке и слично.

Незна се ни мјесец ни дан догађаја али се претпоставља по времену и далгама које су владале да се ради о неком зимском мјесецу. Кад су сватови пошли, а пошто се у тај вакат зебло да им се на путу што не деси, призову гатару Стоју и замоле је да „баци“ грашке да види како ће се „отворити“ - како ће сватови проћи у путу. Узме Стоја грашке, зовне мајку од младожење да „хукне“ у пасуљ и баци их на неки ирам. Кад су се грашке растуриле по ирамчету Стоја их погледа и почне да их пљује: пу,пу, пу, пу покупи их и одмах после хукања баци на онај исти ирам. Кад грашке падоше опет Стоја поче да их пљује. „Шта то баба Стоја нешто није потаман“, завичу укућани пуни слутње да се што не догоди. „Е, назнам богоми, тек по моме овај пут није батли. Но шта зна пасуљ“ узме оне грашке и баци у фуруну. „Реци шта кажу, реци, реци, реци“ салете је домаћи да чују шта је то она виђела у грашкама. Е драги моји, није вајде причати, а дај боже да није тако. Морам вам рећи оно што се отворило. Били сте ибали те је ово двоје момчади остало те нијесу пошли у сватове да их иста судбина затекне као и остале сватове. Види се, сватови су развили барјак и прошли преко двије воде и примили се уз планину, но се бојим планине, планина је и сурова и проклета.

Пошто сватови нијесу банули кад су требали, свакоме је било јасно да се нешто тешко десило али ће то нијесу могли знати. Морали су читаву зиму чекати док је дошло прољеће и отопило снијежне наносе и сметове. Пошли су у потрагу, путем којим су требали да дођу и када су дошли на један превој више Студенаца, на Сињавини, нашли су све сватове груписане и премрзле. Неколико метара напријед од сватова нашли су њевојку и коња мртве. Ту су сватове и сахранили а њевојци су поставили највећи мрамор у знак поштовања и од тада се тај мрамор зове Ђевојчин камен.

БАДАЊ

Причала ми је покојна Лила, кад се она удала за Бага, ето и он покојни, не било му тешко, како јој је имала кинути на нос та удаја. Довели они њу, кад у кућ и буљук чељади, кано од прије се нијесу дијелили... чим се ожени полу преко рамена, па ајд у пријеко!, те док су јој казали шта јој ко дође-прошла је ура. Те ово ти је, vele рођени свекар, а ово извањи; те ово ти је иста свекрва, а ово извања; те ово рођени ђевер, а ово мало даљи; те јетрва иста и не иста; те заове иста и не иста, те њина ђеца; те свекров отац и мајка...шта да ти набрајам-гуламија читава.

Али, ајд, како му драго, док је дан и некако прекрчи, али кад дођи ној, куд ћеш, шта ћеш, на оцак простри ону штуру, наштивај се по њој да се не можеш ни окренути ни обрнути.

„Погледај ја чоека, погледај он мене, нема вајде” причала ми је она, не било јој тешко. Ту ној прекрчи с јадом. Кад се свани богоми јој Баго реци: „Овако се не може, но морамо неђе тражити да се шћ ућ уримо”.

Куј ће, шта ће, а оно био неки бадањ мало подаље од куће, те ти они у онај бадањ, завуци се и-љепота у бога. Ко на душек, што се оно вели. Послије им за ној и није било много стало. Но што ће да биде. Једна јој јетрва, ко погана јетрва што зна напаковати, примјети да се они, увече, да простиш, не дирају, па иг почни надварати ће се они у дан то крију, а да нико не зна. А да, прати иг ко кошку која крије гнијездо. Богоми, виђи да они то раде у бадањ. Не могли ти се, каштигуља, стрпљети, но кажи овоме, кажи ономе. О њима да спавају у бадањ сазнају и неки кацакани из комшилука. Почни иг онда надварати да виде је ли то истина да они иду баш у бадањ, и договори се да ако иг нађу у бадањ да иг и са бадњем опуче.

Привуци ти се они, кад имају шта виђети: баш како су и чули! Не биди ти они лијењи, но издери некакав поткочач испод бадња, па с њим низ њиву. Они ти бадањ тандрља, мандрља, тандрља, мандрља до у дно њиве. А, они, грдни, у они бадањ, било им из небуа, ђа она на њега, ђа он, да простиш, на њу. И да није ударио у неку међу, ко зна шта би било с њима.

Извуци ти се они из онога бадња, а да обоје нагрдно. „Шта би с нама, бог ти свети“? никако да дођу к себи. Погледај тамо, погледај вамо, ко иг то опучи и омрчи. Али, оћеш: они фирауни, чим су бадањ урвали, сакрили ти се и сеирили.

Куј ће сад? Не могу од стида и бруке да приђу кући, ада љепше би им било да су у земљу потонули. Онда ти се прочуј и по селу. Нијесу им потљенаке дали изај у народ, но су иг све задиркивали и викали им: „бадањ, бадањ“.

Је ли било тако, или не, душе ми не знам, тек ако је и било и пола тога, онда им је с белајем дошао мједени мјесец.

БОГОМИ ГА НАТОТАЛИ

Бијаше се удала Симона Саграилова, за некога Ђуба Буљова, из Горњега Присоја. Удала се и у почетку све лијепо било. Но, кад ђаво оће. Чубо се разболи од болести без лијека, од јевтике. Болово он, богоми, подуже, ко, кад га је таква болешчина спомпала и испила. Можда су и чини биле на њега, те му ни траве нијесу могле помоћи. Бори се он, али немогни да одоли, но умри. Умри, вала, ко да га никад није ни било. Окупи се народ из цијеле Присоје. Жао га било свакоме. Млад још био, а уз то и са Симоном окотиљо петоро-шесторо свочади, да једно друго не би могло из ватре извадити. Жао га покајницима. „Ко ће сад ђеци дати цевап?" разговарају они. Шта ће но да расту најамници за село. Симона још млада јака. Богоми и лијепа била.

И, тако, не прођи много пошто су покојног Ђуба, не било му тешко, укопали, кад једну ној, одмах по великим вечерама, тек што је она пилеж ђеце била полијежала и Симона свитак утулила, на врата од оцака неко: куц, куц, куц. Три пут, па опет. Симона се окрени око себе. Кад, опет: куц, куц, куц. Види она да неко јесте, али шта ће у ови вакат ноћи? Ови на врата стално куца. Она гнај к вратима: „Ко је"? Оно, јави се мушки глас: „Ево, ја, Ђубо. Отвори"! Кад чуни његов глас, Симони, само што није фрљила памет. Припитни га опет да види је ли он или јој се причињава. „Ја сам, ја сам, не бој се, отвори", понови он. Немадни куј камо, но, богоми, отвори. Онако у мраку не може да га препозна а по гласу заклела би се да је он. „Откуд ти" зачуђено га и у страху она припитнула. „Вала, ја дошо да видим ђецу и тебе, ужелио сам вам се". Она да упали свитак, а он кип за руку. Не дадни јој. Она да пробуди ђецу. Он јој не дадни ни то. Но са Симоном па

на штуру. Навалио ко „покојник“. Тек се он скини, Симона виђи ко је. Али, сад не бива. Била му га работа. Тај, послије почесто долазио, али увијек пошто ђеца полијежу и пошто се свитак ишћеши, а увијек прије првијет пијеваца. И Симона на њега навикла, баш ко на покојног Ђуба.

Не прођи много а Симона остани ђетиња. Свијет ко свијет, одмах то виђи. А што очи виде то и село зна. Пронеси се глас да је ђетиња. А чије јој је, а с ким је, почни свијет нагађати. С ким је не знамо, а да јесте знамо. Трбух не да сакрити. Ено га до зуба. Сазнај Ђубови да им је сна сандруга. Нос осјечен. Ђе су сиротни, ту још и срамотни. Те свекар са синовима код Симоне. Ршум на њу. „Кажуј кујо, чије ти је. Кажуј ко се усудио да и мртвом Ђубу образ узме, да нам остане укор на ђецу док су жива“.

Виђи Симона злу прилику и почни причати како је „покојни Ђубо“ први пут дошао, како му је она отворила врата, како је послије долазио, како јој није дао да буди ђецу, као ни свитак није дао да се пали и шта је са њом радио. Ама све, да би јој се на сваку ућивот заклео.

Згледај се свекар са синовима. Је ли могуће да њихов Ђубо долази? Је ли могуће да се повампирио? Е, то им паде теже и од његове смрти. И док се свекар са ђеверима пренеражава, ђевер Микоња једини на све то много не реагује. Шта да чине. Ако се неко повампири, мора се глоговим колцем пробити, да се више не би појављивао. Глогов колац је лако нај, но ко ће, јадника чекати и ко од њих имати срца да га убоде коцем. Тешко им да теже бити не може. Али, ајд, морају и ради свога и ради покојникова образа. Почни да се договарају ко ће га чекати и ко има срце да га убоде глоговашем. Отац не може. Жао му га, ко најстарије дијете, гром га и мртва убио, ко што га је. Браћа ко браћа. Вољели га, жао им га. А да још ни короту нијесу скинули за њим, а ето, морају да га кољем пробадају.

Виђи Симона да су се свекар и ђевери нашли у муцу, па ће: „Е, ако ће те ми дозволити, ја бик нешто рекла“.

„Реци, вала снао, ово зло и мука је и твоја колико и наша. Знам да ти је тешко, ако не и теже но нама” рећи и ће свекар. „Е, ја бик рекла, нека колац посијече бабо. Колац нека донесе злато-Зекоје, а вампира нека чека брато-Микоња. Бевери Срећко и Нећко још су млади, њиг бик чувала да се не престраве. Е, вампир је вампир, па ако је и брат. Чула сам да онај што посијече колац не ваља да га и донесе, као и онај што га донесе да с њим убада вампира”. „Е, снао, широки траг од тебе остао, па кад се и за камен доватила бог ти помогао. Е, маче ми велику муку са срца. Како си рекла, нека тако и бидне” завичи ти јој свекар.

Договори се они да мичу љагу са снајина и својега образа. Она им обећај да ће иг одмаг обавијестити кад покојни Ђубо опет дође. И, тако све утаначе.

Прођи неколико ноћи, а Симона право код свекра: „Бабо, онај несретњик је синој опет долазио, а сјутра вече ће поново. Нека брато-Микоња дође, али сам”. Чуј то свекар, па поново окупи синове и реци им шта му је Симона рекла. Те они ко што су се и договорили. Али кад је Микоња узео колац и отишао да чека вампира - брата Ђуба, отац и остала браћа, жао им брата Ђуба, ужељели му се, па се натура за њим да Ђуба још једном виде. Дођи тамо кад од брата Ђубе и вампира ни трага, ни гласа. Бевер Микоња и сна Симона ућеремонили па работају ли, работају. Кад то виђи отац са остали синова, суноврат још црњег и срца и образа. Нико јаднији нико жалоснији од њих. Кад дођи и кући, а мајка ће: „Буљо, пробисте ли оног мрча, мрчила му се мајка”. „Не, жено, но се сакрио Симони међу ноге, па Микоња оста да га тражи. Али му глогов колац неће требати”.

Кад свани, Симона опет право код свекра. „Вала, бабо, онај синој опет дође и с врата право на мене. Ко осјетио да му је последиједње, а ђевер-Микоња, ко муња небеска, на њега. И онда се он сакриј, а ђевер тражи, тражи. Богоми га натотали. И бабо, не бој се, више неће долазити”. „Знам снао да Ђубо неће више долазити, но се бојим да се и Микоња не повампири” одговори јој свекар.

БЕГ И БОГ СЕ НЕ СМИЈУ ЛАГАТИ

Ови планински и припланински предјели: Горњи Колашин, Доњи Колашин и Потарје, увијек су били лијепи за „око“, али тешки за живот. Глад је понајвише времена у години царовала. Јес, оно, увијек је бивала поужица бјељавине и кос брављега меса, али љеба оскудно, тек колико да се омрви трпеза. Зато је у „јеловнику“ била „лака“ рана: млијечница, скроб (каша), зеље или зељаник, али за ово двоје задње увијек је био кратак рок „прође“ зеље. Чвршћега јела на оброк приношено је само у дане тешких радова: уз копање и косидбу. А, и откуд би и тада бивало, кад се са своје бразде тешко кад могао намљети околиш за цигла 3-4 мјесеца, па у врх главе за пет мјесеци. Зато је глава увијек била окренута према Санцаку, Беранам или Метохији. Ни она није била далеко и ако су се до ње морали нови опанци издријети, а са главом ризиковати путујући кроз „туђу“ земљу, без заштите. Али глад очи нема. Морало се.

Живаљ са подручја колашинскога, у потрази за набавком жита, најчешће је ишао у Беране. То му је било тек скокнути ту преко Јеловице. Јест да је и то два дана хода одласка и повратка, али то је био најкраћи могући пут до житнице. Никада на овај пут није кретао поједан или два човјека. Увијек вишина. Шума је шума, а туђа земља. Па за сваки случај што више, то боље и сигурније. На пут су увијек водили по два коња: један за јахање, а други за товар, а уз пут да би се извршио и претовар са једног на другог коња, да се претходни одмори. И тако та путовања нијесу била баш ријетка, нарочито с прољећа када се ваљало припремити за „мотику“ и „косу“. Ко би успио да купи товар жита сматрали су га бујером (газдом).

На овај пут, у куповину жита доста често ишли су и неки Станоје и Мушо (син и отац). Ишли су врло често и у душу су познавали берански пазар и турске трговце који су износили жито на пазар. За Станоја и Муша, кажу, да су били врло оштроумни и сналажљиви људи. Прави жбирови. Једном приликом када су дошли на пазар у Беране, примјети Мушо једног Турчина што продаје жито да није која бистрина, и да је са њим лако доћи до погодбе, поготову што је пред собом имо осам врећа жита непродатих, а дан навалио. Па, меркајући га како реагује на муштерије, приђе му и започне са њим еглен: „Вала, беже, имаш, машала, лијеп урметин, а ни јечам ти није гори“. „Јес, вала Влаше, зрно за зрно не може од Алаха бит боље, али данас, нешто слабе муштерије“ одговори му Турчин. „Богами, беже, ти тога жита имаш понавиш па раја нема пара да одједном плати, нако би ти то дао на вересију“ рећи ће Мушо. „На вересију велиш, Влаше“? „Ја, вала реког, ето због тебе да не чавиш више тијег врећа, а и дан, видиш тек што није пасо“ одговори Мушо. „А, би ли ти узо на вересију кад би имо ко за тебе да јемчи“ припитни га Турчин. „Вала, ја биг једно два товара, е за толико биг имо пара кући, а више не, јер Бег и Бог се не смију лагати“ одговори Мушо. Станоје који је све то са стране меркао и чекао згодан моменат да упадне у еглан, прискочи, приђе и завиче: „Вала, Беже, можеш му слободно дати колико ти тражи, ја ти за њега јемчим, е сам чуо да у наше крајеве нема поштенијега и од ријечи ка њега“. „Вала, Влаше, вјерово биг ти, но је од мене невоља, куј ћу ова друга два товара“ завичи Турчин. „Па, ја биг ти узео та друга два товара ако би ми дао на вересију до другога пазара“ завичи Станоје. Још Станоје није ни изговорио, а Мушо ће: „Дај му Беже, слободно, ја ти за њега јемчим, јер је он, вјеруј некуј и од мене поштени“. Турчин, немад ни куј и камо но прихвати јемце Станоја за Муша, а Муша за Станоја, натовари им коње, а они са четири товара жита ногом у ледину преко Јеловице. Више ти се с Турчином нијесу гледали, а у народу је остала изрека: „Јемчили ко Станоје и Мушо - један за другога“.

ВЈЕШТИЦЕ

У ками им у кљун. Пасје им сириште преко зуба. И њиг је било. Било вала, и многе домове су угасиле. Ископале. Ископале, вала и свијећу им утрле. У црно иг завиле. И то коме?, само својтама, својим најмилијим, роду своме. Јабани то нијесу могле, ни ономе кога су мрзјеле. И, највише су, веле крви попиле у свој род, и то ђеци у колијевци, тамо гдје су били јединци. А, богоми, веле, да су кидисавале и на одрасле и то све бирале. У лов су, веле ишле само по ноћи и то тамо ђе је тмуша. Протурале су се, веле, у свашто. У свакојакe прикојасе и могле прој кроз најмању рупу. И кроз кључаницу, веле да су улазиле људима у кућу, само да улове свој ишћил. Претварале су се, причало се, и у тице и у лептирице и ко зна у што се све нијесу претварале.

Тако ти је, веле, био неки, све ми се чини да се звао Јаков. Девет пута су му кућу у црно завијале. И за мало, да није било некога оце и црни барјак би му на кућу поставиле. Утрле би га. Тек што се јадо-дијете роди, још се и не извиј из колијевке, нестали, пиони. Пиони, вала да не знају ни шта му би. Само су могли виђети испод грла, или неђе око сисе понеку модрицу, а то је ђе му је ками јој у кљун, пила крв.

И тако, а једно, а друго, треће, пето, шта да ти причам, кукавцу ни мање, ни више деветоро. Свако је, веле, било ко златна јабука. А оне проклетнице и трче на оно што је лијепо и што ваља.

И, богоми, неко се досјети и сјетуј јадо-Јакова, да оде код некога оце и да му све исприча. Богоми, он не биди лијењ, но се спреми и право код њега. Испричај му, све потанко. Узми оца, веле некакву књигу па читај, па читај, па читај, и богоми нађи тамо ђе пише да му то зло чи-

ни нека ближња својта. И реци му докле је гој не увати да му неће дати да извије дијете из колијевке. Још га понаучи како да је чека и како да је увати. Дадни му још неки запис и реци му да у соби у којој спава фамилија затисне сваку рупу, само да остави ону на кључаници од врата и да нађе рог од говечета и да га на ту рупу тури, па да пази кад она улети кроз рог да рог зачепи и да је увати.

Богоми он послушај све како му је оца реко и почни да је вреба. А, једну ној, а другу, а трећу. Залуду. Нема ништа. Кад слиједећу ној, таман он прилего кад му се причини да нешто кроз рог светлуца. Скочи он, једном руком увати за онај рог, а другом упали свитак, кад маија у виду тице пала на колијевку, и зарила кљун ђетету под грло. Пије ли му крв, пије. Не бидни ти он лијењно прсмице на колијевку, на ону утвару. Увати је богоми, не дадни јој да полети. И како је био чуо да утвару у коју се претвара вјештица треба одмаг бацити у ватру, спалити јој крила, а још јој је био киван, зграби је па сњом у ватру, у фуруну, и спали је. И кад виђи да је и она долијала и платила свако зло што му је учињела избаци је напоље. Кад ујутру допри му глас да му је рођена тетка умрла. Оклизнула се, веле и пала на упрет, и сва спунђала, сагорела. Те он тамо кад тетка сва осмуђена. И плетенице јој сагореле, а по тијелу све плих до плиха, опекотине.

Послије овог, Јакову се, веле родило још петоро ђеце и свако је подиго здраво ко дреновина, да иг никад није ни прс заболио.

И шта сам још чуо за ове зле духове. Кажу, да је вјештицу било лако познати. Веле, онога што је мрзјела никад није смијела гледати у очи. Увијек је бјежала с очима да им се погледи не сретну. А онога што је вољела, коме је припремала зло, увијек се смијала и умиљавала. Веле да су вјештице по тијелу све чупаве и да су бркате, док мушкарац који је био вјештица, он је био ћос и голоног, без иђе длаке по прсима. У лов су ишле само по мраку и светлוצале су као свитци. Имале су свој дан за саку-

пљање, а то је, веле било о покладама, у марту. А тамо ће су се сакупљале звало се Медено гувно. На тај њихов скуп су долазиле на вратилима. И кажу још, ако би се, којим случајем тамо обрео који мушкарац, није добро пролазио. Свлагиле би га, веле, гола и свашта од њега радиле, и кад би га пушtile припријетиле би му да нико-ме не смије причати да иг је виђо и шта су од њега радиле, пасје им сириште преко зуба.

УТОПИО МУ СЕ ВУК У СУРУТКУ

Изјавили ми бијасмо стоку на планину. Мал велики, а да немамо га ће спратити. Ко кад је било преко иљаду, мале и велике. Па мал и некако спрати у неке тобож то-рове направљене од крека и врзина, ал помузти га ника-ко. По десет струга смо имали. Оћагу планинке засјести на струги па по цио боговјетни дан музи. Но и то што шћавасмо помусти не могу да размину. Нема судова, све зафаћено. Оћагу више варенике просути и усути псима и крмадима, но што шћагу разлити и саставити са сири-штем. Шта да ти причам, толико је било варенике да су је сипали у вртачу крај колибе кад су шћели да је сире.

Но шта ће бити, за мало да зборавим шта сам оно стио да ви кажем. Е! отишо ја једно јутро у лов. Да мало изведем керове, да се не убогаље свезани. А без лова и нијесам могао колико дијете без сисе. Керове сам имао каквијег није било. Што крила није имало није им могло побијећи. Заскочи ја тако повисоко поврг прибоја, а керови одјурише про Мрчаве. Кад престаше да кевћу. Малко потраја, поново се чуше. Али не кевћу но трупачке лају. Досјетиг се ја да не ћерају малу звијер, него вука или међеда. Те ја за њима. А бољ, а бољ. Пристигни иг, гласни им се да би иг окуражио, јер већ сами напријед не смију. Како ме чуше, јурнуше напријед, а ја једним пријецем те пред њиг. Погледај, кад оно вук, једна гревина колико теле. Док ја скини пушку, док припуни, док на-нишани, он дал-табане. Умаче, ни по длаци. Керови и не ћераше много, вратише се. Куј се вук ћеде, шта би са њим? Ко у јаму да паде. Ајде, де, шта сад можеш, заметни ја пушку па на доњи крај, ка колиби. Но док сам ја био за пасјим реповима, планинке помузле и варенику сасуле у ону вртачу што ви прије реког, да је усире. Оно-

га вука бјежећ и нанесе мантулија на ону вртачу. Ама посред оне варенике. У њој се и утопи. Планинке то нијесу ни виђеле. Кома да пане на ум да ће се вук утопити у суртку. Кад почни да окупљају сир, виде да нешто затеже, али никако да се сјете. Но како су ти се тога дана и косачи били закосили у ливаду, планинке ријешиле да им цијелу грудку сира понесу за доручак. Донеси оне ону грудку пред косаче, потури је, узми нож да је исијеку, кад вук! Је ли вук? Е, јес, богоми. А оклен он бог ти свети Јован? Кома да пане ном да је то они вук што су га керови ћерали. У томе и ја доспиј и почни да им причам како су ми керови ћерали вука и како им је побјегао да нијесу знали куј им се дио. Кад ће планинке и они косачи: „Е, ништа га не тражи, ево ти га овђе”. „Ђе, овђе”, питам ја и окрећем се око себе. „Па, овђе испред нас, у ову грудку сира”. „Какву грудку сира, јесте ли ви полудјели. Откуд вук у сир?” Кад погледај, а вук се отего, а косачи стали па се чуде. Један га још и мјери педима. И не знам тачно колико рече да је дугачак, без да вас слажем-дванаест или тринаест педи. Ја гледам, па не могу чуду да се исчудим. Не могу да дођем себи. А моја је срећа што вук није умрио да плива, да преплива вртачу с вареником. Тога љета би нам дозлогрдио.

ВЕДРЦ

Била једна баба којој је, и ако у дубокој старости, стално било на уму да се уда. И кад би је неко питао шта би сада најволила, одговорила би: „Душе ми, синко, највиша ми је жеља да се удам“. А, ако би јој неко реко да је стара, много би се наљутила и у љутини би рекла: „Жена и кокошка не могу бити старе“. За ту бабину жељу сазнало цијело село. И тако, једну ној окупе ти се неки фирауни да сједе и играју „прстена“ баш у кући бабине фамилије. И да би с бабом мало комендијали, почни да причају како су, наводно чули, више шапатом, али да ту причу и баба чује, да баба, која може да дигне ногу и да је тури себи за врат, одмах ће да се уда и то за момка. Причуну баба шта они причају, па призиви унуку и припитај је шта то фирауни причају. Унука јој понови њину причу. Кад то баба чуни, не буди лијења но маг на врата, да и она опроба може ли испунити тај услов за удају. Изађи на врата и право под крушку крај куће. Посекај ти се баба с ногом и некако успиј да је закукачи иза врата, али и позатрај. Укућани кад види да се баба не враћа, изиђи и око куће тамо, амо, тамо, амо, нађи је испод крушке ће је запела ногу иза врата. А да је раскутлаче и да је уведу у кућу, неће баба жива. Но, како је ној била ведре и хладна, баба стално виче: „Ведрц, ведрц, ноћас ведро те ведро, сјутра старо за младо“. И остани тако.

Кад немадни куј камо, чељад се врати у кућу, рачунајући и да ће баба, кад јој прифорца зима сама уљећи. Тако полијегај и поспи, на бабу и заборави. Кад се свани, погледај: нема бабе у њеној постели. Изиђи напоље кад оно баба како је закачила ногу за врат тако и остала. Смрзла се и укочила.

ГАЉАН ЗЕЉОВ И ОРО

Подуго се Гаљан Зељов није виђо да тумара преко села, па је људима било необично што га нема, јер се он, врло често, сундао по селу ко чунак кроз натру.

Сретни га неке комшије и припитни ђе је то те се не виђа? „Е, јадни не били, а јадан вам душманин. Добро сте ме икако виђели како је могло бити. Добро, да боље бити не може, кад ја нијесам паски погинуо. Погинуо вала да остане укор и на моје шукун-унуче“. „А, шта је било, побогу, шта ти' се то десило да нико од нас не зна"? навалиле комшије радознале да чују, и ако су знали да се његовој свакој петој може вјеровати. „Па, ево, о мојим мукама и јадима да ви причам, како сам имао вакусити смрт како нико мој није, да се о томе прича као о бруки. Ово послова у селу што смо имали поуздигли, а моји са малом били још на планину, ова јесен на прагу, па и стравично од дивине, па реког: дај да одем који дан да им припомогнем око мала. Изиђи и горе, сваки дан, са заранак, отиђи и преко планине, да сретнем стоку и да је пригнам колиби. Један дан, богоми отиђи и горе код горњих локава, ко докон, па ајд, кад ђаво нема мира, но те вуче тамо ђе мож погинути. Упутио се ја испод Малиг греда, а оно, усундали се они велики орлови-стрвинари, ада, има иг више но чавки-чини ми се. Клепетају, поврх мене, пијучу, крикћу, ама да те страх ухвати. Али ја, ништа за то, идем преко једне долине, ни једна длака на глави ми не помишља да су се они усундали поврх мене и да оће да ме напану. Тако ја, уз једну странчицу, а оно ми се одвезала обувача на један опанак. Ја застадох и савих се да је приобујем, а оно, чини ми се још се ја не савих, она једна орлушина, сјури се право на мене. Како ми паде на леђа обали ме ко да у мене нема ни ока. Не знам ни шта

би са мном, или прије паде на мене, или ме прије зграби канцама преко прси, зари ми канце у фањелу и одиже од земље. Шта би ово са мном, почег се копрцати, отимати, вичем, вриштим, али забадава, носи ме ко каку трању. И док ме носи ниско-поврх земље и неке јаде се надам да ћу се некако одбранили и спасити, али кад ме дигне височије онда да цркнем од страха, јер ако ме испусти са оне висине има доље да љоснем, да се разбијем ко јаје, да ми ниђе двије кости не биду заједно. Једном се, богоми прибрах, па се ухватим рукама за канце и тврдо се држи, па ако панемо да панемо заједно. И, тако преко оних долина, зафитиљио ти он са мном право уз Кељевце. На неколико мјеста, на оне гребени, шћ аваше да ме потури, али чим се он примакни, ја га попритегни за канце и уздрмај. Не дадни му богоми. Јер, велим, ако ме спусти на греде и да му се како отнем, одлећешу низ оне греде да се од мене ни комат с коматом не могне саставити, и ето ти готова стрвина. Кад ме нанесе преко једне долине, богоми му ја позатего, осјећам да ме једва носи, а можда се и њему учини ту згодно да ме спусти и да заврши свој поса са мном. Тек што се он приземљи, а мене како су ноге висиле, чим доватих земљу опријех се на ноге, а како сам му се држо за канце, богоми попритегох и реког: „Вала ћемо се сад обрачунати, па коме опанци, коме обојци“. Не дадох му да се и он опре на ноге, но некако кљуну главом напријед, а ја не биг лијењ но му, брзином згазих ногом на шију. Кад да видиш, кукала ти мајка, кад она божја тичурина поче крилима да млати и да се отима. Ада, сваки пут кад ме лупи крилима ко да ме вриједан момак удари каквом лопатом. Чињело ми се поломи ми ноге. А, држ, а, држ, а, држ, а, држ, оће он да се отме па млати крилима, гребе канцама, а кљуном шта је гој закачио све је на мене избуцо. Богоми, ја некако успиј и савладај га, али да му не уграбих главу те му заковрнух шију не знам шта би било са мном. У то ме и ној увати. Да идем колиби без орла нико ми неће вјеровати шта је било са мном, а да га носим, не могу, ја сморен и престрављен, а он велики и тежак, а и ној увати. Шта да радим? Ријеших: ва-

ла ћу те орлушино носити па да ће бити до зоре. Одмори се мало, па упрти-а носи, а носи, с малом душом бани код колибе. Не знам ни које је доба ноћи било кад сам дошо. Кад ме моји виђеше ја цио исцијепан, изгребан, ниђе капи крви у мене, престрављен-закукаше. Ништа не кукајте, добро сам ја прошо, како је могло бити па да ми купите цолапе по Мужацама. Па кад увуког ону орлушину у колибу имаше чељад испаметити од страха. Вјеровали или не, било му је више од четири метра с крила на крило, а у лубину преко тридесет ока. Кљун му је био виши но кука од кантара. И не до ви бог, ни ником вашем, да му се овако нешто деси. За петнаест дана потљен нијесам смио изај из колибе.

Од тада ме и од вране страх.

ГАЉАК

Пуно сам којечега чула, виђела, а богме и утвила у ово моје деведесет „купуса“. Много ме јада убило. Но, што је вајде кад вам ја ни девету не умијем испричати. И оно што сам знала изћурила сам. Бивало је свакојаких чуда и дешавања. Да ти стане коса на глави. Ево шта сам ја утвила. Имају на Бјеласици нека језера. Једно, знам да се зове Шишко, а друга, душе ми не знам, но сам изумила. Само знам да су нас ђецу страшили да му се не примичемо, јер у њему има свакојаких прикојаса и привиђенија.

Једне јесени, веле, једна ђевојка чувала овце око овог језера. Не знам оклен је била, или из нашега краја, или отуд из Наије. Тек ће једнога дана, неђе око Крстова дана, кад је оно припуст био, из онога језера ован-гаљак: кумбас и право у овце! Богоми, почни и да иг мрка. Кад овце навали да пријављују у катун, ован се суноврати у језеро. Тако неколико дана. Она престрављена (женско проклето, свако је страшљиво), једну ној затвори овце и отоле право кући. Дођи и испричај све. Како је ован долазио из језера, како је мрко, и све. Какви, они да је згазе. Ућуткај је грдну, да не смије никоме о томе причати. И чим зора, она сирота назад, на планину. Чим избруси опет код онијег оваца. Но њена бактана; они ован више из језера није изјављиво. Кад је дошло јагњило, имаш шта виђети. Навалила гаљчад до ђавољега! Црно свако, свакцудо. Богоми, виђи њени да сирота није лагала, али шта могу сад, де? Тако дан, по дан, издигни они на планину. Јагњад расту на замјерке. Очи да иг оштете. Свак је реко: не било урока. Но да видиш у јесен, мајковићу, уцурета. Неђе у исте лањске дане, најави они овце поред језера, кад ти из оног језера, онај исти гаљак: кумбас те

у овце. Стани га блека, а оно свако гаљче здражи се на њега, ко на солило. Кад се гаљчад окупи око њега, а он пред њима, а јагњад за њим, све једно за другијем: кумбас, и кумбас, и кумбас, ама до ђавољега право у језеро.

Причали су послије да ови нијесу више испртљавали у планину и да им се више у овце није шћело.

Мора да је тако било. Јер, душе ми, свака невоља је истина...

ГАРОВ ЈАЛА КЕКИНА

Држали смо увијек мала понавиш, причао нам је Јале Кекин. Никад мање од иљаду мале и велике. Зато смо морали, а се снијег макне, у планину. Тамо остани до у мртву јесен, док нас, опет снијег не сагна. Овце у ровине, а ми у лов. И љепота у бога. У малу смо увијек били батли. Бивало је да нам се преко цијеле године не деси зијана. А, богоми имавало је и великијег штета. Но, ђе их нема. А лани, у мртву јесен кад дође земан за здиг, појавили се ми с планине са овцама. На коње потоварили прње и судове, а за једног коња свезали пса-Гарова. Бијаше ко озимче. Да га појашеш изнио би те у врг Острвице да не почине. Вола је ваљао брат брату да га даје. Упутиле се овце једна за другом. Прве се спустиле скоро до у Зло мјесто, а последње још ни из катуна нијесу кренуле. Ко да је иљаду брава у буљуку. За њима коњи с товарима. Кад смо били низ Мрчаву, усундали се орлови изнад нас и штекћу. А, они, знао иг јад, кад се крену на зло слуте. Ми смо мотрили да се не загнају у овце. Јер они шиљеже могу однијети ко од шале. Зато ми стално мукает кад они надлијећу. Пази-мо само овце. Кома да пане на ум да ће се они загнути на Гарова. А, и да се загнају, помишљамо, на њега ни тројица немају куј. Али, једна орлушина, не учини уз-мака но на Гарова. Дочепа га у канце ко трању, па с њим небу под облаке. Стаде њега, сиромаша, писка и цика,цабе би нама ујакање и гласкање. Однесе га уз Мрчаву. Е, жао нам га ко иксана. Поготову што је и су-тука да ако цркне пас иза тога, слуги великој штети. Богоми ти ми, ко јадни, ко жалосни од нас, сјави у село. Без Гарова ко без једнога мушкога чељадета. Али, шта можемо.

И тако прође јесен, па зима и већ је земан да се спремамо да јавимо у планину. Јер то брава fino нам изимило. Не деси нам се, богу фала, никаква штета и ако смо се оно због Гарова бојали.

Потоварили ми на коње, а сваки вриједан ко земља, онијег тадака, а оно се искупило онијег прња и судова на сву тројицу од ува до репа. Одатле на горњи крај, на катун. Како смо се примили уз Мрчаву, поче да нам се причуја Гаров. А да јес Гаров-велимо. Откуд Гаров кад га је оро однио. Ко ме да падне на ум да је он. Тако ми, бољка, бољка, што се више пењемо уз Мрчаву све нам се више причуја Гаров. Ама, је ли Гаров, е јес, Боже ми опрости. Не отиди ми ни јандал одатле, кад он више и не лаје, но цичи. Познао нас и ужелио нам се. Окрени се око себе: ђе је? А, он на јели. Кад га виђ осмо, нико од нас радоснији. Да нам се отац вратио испод земље не бисмо му се више обрадовали. Ма каки. Скочи ми, па уз јелу. Испењи се, кад верига се натакла на врх од јеле и тако Гаров није могао да се скине. Ту ти је презимио. Питаћете ме шта је јео? Крко ти је он читаву зиму меса колико је стио. Како га је оро однио, чим је одмакао од нас, спустио се на једну јелу, и ту је почео да га једе. Но Гаров ти му се изокрени, па орла, кип за врат. Удави га ко ништа. И он онда од њега јео цијелу зиму, док му је и остало. Кад смо га извели на катун и овце су му се обрадовале. Кад су га виђ еле стала иг је блека ко на солило.

ДОСКОЧИО МУ

Погодио Бошко Мајстор, из Требаљева, са једним Дробњаком са планине, да му прави кућу и пође са сином Николом да је мајсторише. Газда је био добар домаћин, али шкрт на храни. За оброк је мајсторима доносио само млијечне производе: сир слани, млијеко-бурљавину и пријесни љеб, јечмени. Тако један, тако други, па трећи дан. Никако да спреми какве супе или меса. Никола се почни љутити на оца-Бошка ће нађе овакога газду и саопшти да ће он да напусти. Неће о пријесноме хљебу и млијеку више да ради. Ни Бошку није било право што му је газда циција, па ће рећи: „Никола, не љути се, доскочићу ја њему. Биће меса колико је сјутра само ти слушај мене”.

Кад је, увече газдин буљук оваца пријавио на спраћење загледа Бошко овна који је носио чактар, и оферчи да је дебео и да га њих двојица не могу појести док заврше посао. Кад је газда и фамилија му поспала, он ће рећи Николи: „Знаш шта сам наумио? Да сад узмеш теслу и да улезеш у тор да онога овна-ћикаља убијеш. Само га једном удари међу рогове и остави га”. Никола и онако био газди киван, зграби теслу, маг у тор, нађи чикаља, па заждиј оном теслом међу рогове да грома није чуо. Врати се у собу као да ништа није било. Ујутру, кад домаћи изиђи да пуште браве на попасак, погледај, кад имају шта виђети, изврнуо се ован насред тора. Ниће душе у њему. Заграј они, закукај, сјати се да виде шта му је било. Ован се опопрућио, мртав. Куку њима, закукај они, није им, веле за штету, но што, ако угине ован испод чактара слуги носилима из куће, слуги глави куће, домаћину. Поред њих се и мајстор Бошко преснијетио, „жао” му га кобајаги да и он оће да „цркне” за овном. И кад се домаћи ма-

ло као прибори, договори се да „мрцину“ однесу у неку вртачу да закопају. Но, Бошко ће: „Богоми, домаћине, и код нас веле да цркотина у буљуку слуги глави домаћина, али веле, да ако ту цркотину даднете некоме, онда, и ако се што догоди, догодиће се ономе ко је то потрошио. Па, пошто ми није смо од ваше чељади, немојте брва бацати, но га одерите и ако имате какав апар ставите месо у њега и закопајте га у они смет да се не уцрвља, па од њега кувајте нама-мајсторима, не би ли вам штета мања била. И одмаг нам ону цигерицу испржите за оброк, да ако нам што буде, нека буде одмах. Но, надам се у бога да неће. Тако газда и учини, сав срећан што не мора бацити овна, и што ће коб прећи са његове главе на другога.

Тако су мајстори-Бошко и Никола имали сваки дан по добар оброк меса, и кад су завршили кућу, Бошко по савјетуј домаћина, да никада више не почиње било какав рад, а да на почетку посла не закоље барем јагње. „Ваља се и ради твоје главе и ради другијег мушкијег глава“.

Прошло је пуно времена, али је тај газда ипак сазнао шта му је било са ћикаљем. Излагнуо се неће Никола.

ЋУЋЕВО ЗЛАТО

На подручју Ћуђевића Таре, гдје се рачвају путеви према Пљевљима и Жабљаку, претежно живе Ћуђевић и племе које се одвојило од својих Куча, од братства Ивановића. Ћуђе се одвоио од браће Бака и Тома и прихватио ислам. Међу Ћуђевићима било је врло угледних људи и добрих домаћина са пространим окућницама и бројним буљуцима ситног мала. Глава овог племена био је бег Ћуђевић са пространим читлуком који су му, увијек обрађивали чипчије. Бег је био познат као добродушан човјек и не интересија, тако да су се сељаци грабили који ће код Бега добити посао да ради.

Једног прољећа Бег огласи да је нашао и један Хоџин запис да је на једној његовој њиви закопано благодувати. Огласи да ко се прихвати да му ту њиву ручно прекопа и нађе „закоп“ да ће га са њим дијелити. Дође један у којег је Бег имао повјерење као доброг радника и договоре се. Уз то Бег му још обећа да ако би се десило да не пронађе „закоп“ да ће му копање надокнадити урмтином, тако да радник не може, наводно, штетовати рад. Порани сељак са крапом и закопа се у њиву која је била доста стрмена, па се није могла орати са воловима, и навали сиромаша и што може и што не може, са надом да му се може насмијати срећа да не буде више сиромаша и да неће више морати кулучити код бега за ситне паре. Прекопа њиву и по дужини и по ширини те и по договореној дубини. Пошто не би закопа бег одржа ријеч и сељаку дадне два арара жита и стим га подмири. И гле чуда, прошло неколико година. Мијењали се власници тога посиједа. Иста њива орана и обрађивана. Неко је орући, изорао каменчину четвртастог облика и пошто му је био погодан да га ставља на дрљачу сваке године посли-

је дрљања њиве камен је остављао на крај њиве за следећу годину. Једног прољећа, послије орања и дрљања њиве, пошто је њива била много стрма, онај камен (блок) отме се газди из руку, опучи се низ њиву и надно њиве удари у један камењар и разбије се као флаша и из њега се истресу дукати (по казивању неколико килограма). Газда, немајући стрпљења да сакрије тајну око дуката, похвали се комшијама о нађеном благу. Та вијест од уста до уста допре и до надлежне службе која дође на лицу мјеста и увјери се да се ради о драгоценостима и заплијени му „изорак“, тако да му нијесу оставили ни један дукат. Када сељак види да од злата и зараде нема ништа, да се десило, „ђаво донио, ђаво однио“ разочара се и да му се комшилук не би смијао, и изругивао, потовари тадаке и напусти имовину. Колико у овој причи има истине враг ће га знати, али се вјерује да злато није срећно ни на сану, те да ко га је год имао није га потрошио.

Ова прича потиче од скоријег датума. Јављају се наводни очевици.

ДА СВИТАК НЕ ГОРИ ЦАБЕ

Живјели ђед и баба сами. Година понавиш, а кувети мало. Чекали последњу уру. Но и такви какви су, навика их је ћерала да нешто шуркају, па толико колико су могли. Но како је била зима и доста ледно, ђеду је било мало топлине то што је фуруна давала, но још извади жара и сач постави на сред собе да се загрије и наместио треношку између фуруне и сача, па фуруни окрени леђа, и сач опкорачи. Баба, ко и увијек, да јој ној не пролази беспосленој, привила преслицу и прела вуну ђеду за зубице. И у утопљеној соби, натенане, дало се ђеду да размишља о којечему. Присјећо се, понајвише младих дана и када му је баба била млада невјеста. Тако шутао он на једну, а баба на другу страну. Ђед сједећи између двије ватре-фуруне и сача, добро се угријао, а подргријала га и сјећања на прошлост и младост, па му текне да леже с бабом. Да опроба па шта бог да. Учињело му се онако загријаном да ће моћи. Па ће: „0 баба, вала би се осевапила да ми се примакнеш да једном, а можда и потоњи пут урадим оно...". „Шта то велиш ђеде, шта ти то нам пада, шта трабуњаш" завичи баба. Ђед опет: „Вала никад ми се нијеси бранила кад сам гој мого, а чини ми се да и сад могу, па, велим да узмем жељу". Баба, шта ће, навикла да ђеда слуша и да му угађа, а помисли да ово може бити и уочи смрти, па да му не остане ајтар на њу, а богами, присјети се и ђедових заслуга из земана и не могли му се одговорити. Изђени ону преслицу иза појаса, узми неку пустећију и примакни се до ђеда. „Ево, вала да ти не чиним нажао, па чини шта ој".

Ђед, не биди лијењ но гаће низасе па к баби. Но како је пустећија била подаље од сача и фуруне, док он приђи и док се понамјести охлади се и ни макац. А, окрени, а

обрни, оћеш. У врсника ниђе душе. Ни да чује, мафиш. Он, онако жељан, а и ар му да се обрука код бабе, не ваља, па навали и што може и што не може дако му надође да бар нешто обриси. Вршљај по баби док се јадобаба упрости. Кад не могни више да издржи онако раскеречена и изгњављена, она завичи: „О ђеде, аманет ти божји, скини се. Видиш да ти се нешто неће. Нити ти што радиш, нити ја предем, а свитак цабе гори". Кад види злу прилику, ђед ће: „Ево, баба да и ја тебе бар једном у животу послушам. Ред је". И измакни ти се од бабе, ко јадни ко жалосни од њега и завичи, онако ко за себе: „Е, Мишеља, како ти се ноћас нос осјече. Цаба сач, цаба фуруна, кад нема онога што ме увијек слушо па ја оком, а он скоком. Оде образ, али нека иде, кад нема њега нек нема ни образа".

БАВО НЕВЈЕСТА

Отац и мајка ми понавалили годинама, па да уграбе док су још јаки, оженише ме, а да ме и не питаше...

Жена ми, једна ширка, има јој лакат с кука на кук. На њој цупа из четири нита, па око струка добро најењгана. Прси, брате, ако је и срамота реј, као да је два разљевача ставила. Зна мој бабо шта ради. Алал му вјера! Постави она синију и примакосмо се да вечерамо. Тада ће ти бабо: „Е, сине, ово је твоја невјеста. Од добријег је, од кућ ић а и оцаковић а. Вала ни главосјеча није било бољијег од њенијег старијег. Ја се надам, уздравље бога, да ће наш дом напунити мушкијем главама. Па, сад, е реци: јели твој бабо погријешо"?

Ја таман заустио да нешто кажем, а оно ми полену мрва од љеба урметинова, ко кад ђаво оће и закашљаг се, да ми не додадоше крављачу с водом, не могаг повратити. Чим вечерасмо, мајка ми намјести штуру крај огња и нагнаше ме да легнем. А она узе да ми пресуши назубице и приглавке. Чим је зора осјекла, пробудише ме и спремише ми брашњеник, и ја право у планину. Богме весео, нема шта. Не знам часприје сам пребродио планину. И, тако, прошло је небиг знао колико, без да слажем, али од прилике једно три неђ еље. Таман ја намирио овце и наслонио се крај уплета-кад врата од савардака, шкрииип. Погледај ја-кад оно моја невјеста. Скочиг ко јелен оклен ти пос ти твој? Како си могла изгренцати оволики снијег?

- Вала, ја све твоијем трагом. Нашла сам ти онај златник наполеон што си био изгубио, па ме бабо оправи да ти кажем, е зна да ће ти бити мило. А и мало таина да ти дотурим.

- А, ће си га нашла?

- Иза оне сурогe од савардака изнад врата.
- Таман сам га туне и био оставио и заборавио.

Одмаг она поче да вади из обравнице, те једне бјелаче, те једне листерњаке, те фашу сланине, те брашна урметинова и јечмена-шта да ти причам-читав ровар...

Пошто се добро испричасмо, ајд, легосмо. Ујутру кад сам се пробудио, невјеста све по савардаку посмирила и уздигла: и пресушила ми обућу, и подмијесила љеб и забркала псима, и помела савардак, ка женска рука што умије. Кад је био земан да се меће овцама, поведи ја њу да ми помогне. Ја узми вилу, а она везу и ми право у котар. Ја се испег на подину, а њој реког да рашири везу. Кад она мене: „Ја не умијем“. „Како не умијеш, рашири везу на петљу, у накрс“. Она везу уздуж. „Не, тако, него је прекрсти“, завикаг. Она, ни пет ни шест, но мене: „Нећу!“ Дуну мене у главу што ми је бабо причо да ђаво никад неће да уради оно што наличе на крст, па ти оном вилом, право по глави. Како је ја удариг а оно једна глава иљада језика: „Чик удари, приудари...чик удари, приудари“!

Богме је више не шћег ударати, јер сам и то чуо од баба да ђавола не ваља без једном ударити. Од невјесте не оста ништа, без једна кос. А оно и није била моја невјеста, но ђаво па се утурио.

И тада сам видио да се ђаво може у свашта прометнути.

Ону кос сам чувао све док сам се бавио у планини, јер су ми стари причали да док год кос чувам да ми ђаволи неће смети доћи, и нијесу ми више ни долазили.

БАВО ЂЕВОЈКА

Неђе крајем деветнаестог вијека, неки Мирко Јелин, зимио је овце у планину на прибоје зване Пакљешица на Бјеласици. Неђе око Богојављења или Светога Јована што се остра пости, причаше он, обрнуло се велико невријеме, удариле здуже и вјетрови и био прави неотвор. Навалио снијег с југа да пада да је од њега једва одбра нио да му не затрпа овце на торину и у „дувар“. Дувар се звао простор који су чобани правили од снијега, озидан грудвама снијега, само толико да залечи овце од вјетра и да им је колико-толико топлије, јер другијех сувота нијесу имали. И, како читаву ноћ није смио заспети да му снијег не завије овце, јер их је врло често кретао по „дувару“ да се отресу и да угазе нападани снијег, лежао је на пустаји крај упрета (ватре) и пушио. На савардаку није имао врата без постављене неке проштине, толико да врата нијесу отворена. Напољу су, причаше он, пуцале муње и вјетрови и била права „Ђавоља свадба“. Кад у један вакат ноћ и, каже, ништа но се оне проштине с врата снизаше. Погледај кад имаш шта виђети-на вратима ђевојка лијепа ко упис. И, ништа но маг да се увати за вериге. „Богоми, ја не биг лијењ“ вели, но зграбих један одебљи угарак, па по њој и викнух: „А ђе си кренула, пасје ти сириште преко зуба, тамоњој“. У колико је ударих, она суноврат на врата и поче да виче: „Чик удари приудари, чик удари, приудари“. „Е, ја, што ударах и ударах, то ти је доста“, па за њом маг на врата и викнуг псе. И, како се помолих на врата, а оно из оних кљештина и врледесника, наста шкамут; реко би из иљаду гласова: „Ош, ош, оли још? Јесмо ли ти викали да не идеш на Мирка Јелина е ће ти то бити задњи поод“. А она, кад ја држнух псе за њом, завика: „Е, вала Мирко Јелин, да ти

није тога ножацрносапца под главом и тисовога чибука, ноћас би фино свадбово" и она маија се изгуби, а и онај шкамут из шкрипова преста.

Ујутру кад сам изашо из савардака, један јандал далеко, докле су пси ишли, познавао се њихов траг, а одагле, даље према шкриповима само влака као да је неко провуко матину. И вељаше, да му је то била последња зима да се дружи са овцама и планином.

Ову причу имао је прилику, да непосредно, из Миркових уста чује аутор ове приче.

БАВО ЈАРЕ

Баба ми је дуго боловала и лежала у постељи. Сваку ноћ смо је, по једно од чељади пазили. Ето, да јој се нађе мо при руци, да не би пионула, а да ми и не чујемо. Дошо ред и на мене, да је и ја пазим. Но, ноћ и дуге, па ко ће издржати цијелу ној да му се не придријема. Баба се мало примири, а и мене пренесе сан. Тренух мало. Кад, чујем, зове ме. Зове. Пробудих се и припитах је, шта јој треба. „Не знам, синко богоми. Не знам. Али, ево да ти рекнем: сад, као да мало тренух. Кад, оно, обрете се предаме Јојо Вуксов, не било му тешко, па ми вели: „Јоко, ко да ти није ништа лакше“? „Не, велим богоми“. „Чуо сам, вели он, кад би се прије но сване, умила водом с Буљова извора и попила од ње, наште срца, да би ти било лакше. Само кога оправаш на воду, рекни му, да се у путу-ни кад оде, ни кад се врати никуј не окреће, кажу да се тако ваља“. Слушам ја бабу, слушам је и гледам шта то прича, шта јој се то приснило. Помишљам: да није, недај Боже, скренула. Жао ми је, е видим да га је дојела, и помислих: ово јој је посљедња жеља. Да јој је не испуним, а да умре, ко што оће, носио бих је на душу цијелог вијека. А отићи на Буљов извор, у ово доба ноћ и, право да ви кажем, страг ме, није вајда крити, јер пут води кроз дебелу шуму, па и у дан кад туда прођеши дигне ти се коса на глави, а камоли по карамучини, и то сам. Али кад се мора, мора. Помислих, може јој то бити и спас. Те ти ја узмем неку чабрицу, а припаде ми на ум те узми и неку ножину црних корица, који, вала ни зашта није служио и не знам како се ту, крај упрета нађе, како га није нико од чељади зафрљачио низ осојник. Отоле, ајд, ајд, ајд-кроз ону ајловину, неђе путем, неђе испод пута, дођи на извор. И таман што сам наточио чабрицу и учинио маг да

кренем натраг, кад оно испред мене, на пут, обрете се јаре, ада ништа љепше од њега. Зеленкасте длаке, баљасто, заметнуло два рошчића не више но мали прст. И за чудо, карамучина да се около ни прс пред оком не види, а оно се види као у сред бијела дана. Најежи ми се коса на глави, а испод коже узгамизаше жмарци ко да сам сјео на мравињак. Виђех да је некаква утвара, јер не може бити јаре кад туда нико нема коза. И како ми се оно испријечи на пут, замахних да га клелим оном ножином, али оно фрљи испод пута. Те ти ја отоле напријед. Ја путем оно испод пута. Ја полако, оно полако. Ја брже оно брже. Ђе гој би који пропланак око пута оно испред мене час под пут, час поврх пута. Ђе гој ја стани и оно стани. Ада, више ми га није могло стати под кожу. Тако све до на једну орницу близу куће. Е, кад издуших на орницу, богоми се и ја окуражих, па викнух: „Е, изађи овамо, на чистињу да те видим... бем те под лијево кољено“. А оно ће, из оне шуме, из свега гласа: „Вала, Мишуре Вулов, да ти не би тога црнога ножа Ђогова (а Ђого је био мој ђед), ноћас би се фино провео на Буљов извор“. И ту се изгуби, више се не јавља. Дођи ја кучи и с малом душом донеси воду. „Ево, баба, донио сам ти воду с Буљова извора“. А она ће: „А, мој синко, шта ти паде на ум да по овој карамучини врат ломиш у Буљове крље на воду“. „Па, ти си ми рекла“, одговорих јој. „Јок, вала, није ми ни нам пало, вели она. Но, кад си је донио, дај да мало плакнем очи“. Уми се и попи од оне воде, али јој је би ништа боље.

МАЧКА МИЛИЧКА БУЋИНА

Имао неки Миличко Бућин мачку, за коју је говорио да му краве ваља. Говорио је да такве ловилице није било. Она није ловила само мишеве, но, клео се Миличко, да ни један дан није прошо кад она није уловила по једнога зеца и до-нијела га на кућни праг, неоштећенога.

Кад шта ће ти бити, прича даље Миличко, нема мачке једно, нема друго, нема треће јутро. Шта би шњом бог ти свети? Жао му је, вели, било ко иксана. Мора да је, неђе уватила лисица, или зграбио оро и однио. Друго не може бити, е би она дошла. Штета велика, али сад нема друге. Било што је било-прича Миличко ко јадни, ко жалосни од њега. Но што ће ти бити, прича он, овро он неки јечам, осу-шио га и „учинио“ за воденицу. Понеси га да меље, кад до-ђи у воденицу, на бадањ ни капи воде. Узми он, наку мот-ку, ргај у они бадањ док срг не пробиј на врх бадња, са сто мука. Пушти он воду на уставу да се бадањ напуни, па по-ђи на ципун да види долази ли вода, кад има шта виђети. Кад је вода натегла, кад оно на ципун прво искочи мачка, жива живцата, она његова, што се била изгубила, па за њом шесторо мачади, ништа од њиг љепше. Свако упртило по једнога зеца и носи. Зачуди се он, да поавета од чуда. Мач-ка, кад га види, познадни га, па почни да се увија око ногу, а мачад за њом као и она да га познају. „Нијесам знао да ли се више ужељела мачка мене или ја њој“. А, ево како се то десило. „Мачка кад је хтјела да се омаци уђе у они бадањ и тамо се наложи. Омаци се и подигне мачад. Из бадња је ишла у лов на зечеве и доносила их мачадима. Кад су ма-чад порасла свако је било велика ловилица. Турила се на мајку. И потљен, и од тада, у цијелом селу, ниђе нијеси мо-го виђети зеца, све их је мачка са мачадима потаманила. А у кући кад је мачка дошла, правили смо весеље као да нам се вратио неки члан фамилије из свијета.

ЂАВОЛИ

Од свих злих и опаких духова о којима се у народу вјеровало да постоје, највише прича испредано је о ђаволима, канагасија иг била, крс и андио с овом кућом.

О овим прикојасама се зборило и ђе се двоје на пут сретну, а рекло би се нигдје више него у Морачи и Ровцима и мјестима ђе је народ био ријетко насељен, а подручја била шумовита и обиловала шкриповима и пећинама.

Вјеровали су људи и говорили, да се ово привиђеније може срести и виђети на сваком кораку и да се може утрити, тј. претворити у свашта: у мачку, у пса, у лисицу, појавити се у виду козе, а врло често појављивало се у виду невјесте или ђевојке. Када би се појављивало у виду женске особе, носио би дугачку катулу која би му покривала ноге до пета и вукла се за њим, да му се не би ноге виђеле, јер су у ђавола ноге руњаве, а и да се не види да су му стопала наопако окренута-прсти мјесто пета.

Оваквим појавама у виду жене приказивали су се нарочито чобанима који су биваковали код стоке у планини и људима који су живели сами, без породице, и то поноћи. И веле, никад ни један није ишо сам, увијек по неколицина, али се на одредишту појављивао само по један, а они други би се оглашавали само ако је овај први извукао дебљи крај од онога кога је обилазио и ругали би му се.

Знали су они, причало се, да тамо у пећинама ђе су се окупљали, да свирају, да играју, да се веселе по читаву ној, и још кажу да су знали да гуслају и да имитирају сeosке гусларе. Те свирке и музике у току дана није било. Пресретали су чељад по ноћи, нападали иг, изигравали до бесвјести. Једино нијесу могли оне који би код себе

имали нож-црносапац, или за собом водили црнога пса. Од тога иг је било страх, па и кад би се гдје појавили онеме кога нијесу смијели напасти рекли би му: „Вала да ти није тога црнога пса или ножа-црносапца, ноћас би био мој”.

Знали су да људима праве којекакве штете и малер. Причају да нека Стакна Мргудова, једног љета није сирота имала аира од то варенике што је музла од стотинак коза и оваца и пешес крава. Није могла варенику узварити, а да јој се није пробрцнула (оштетила). Веле још, да је скоро свако јутро нашла телад пуштену под краве и да су кравама сваку кап варенике подоила. Џаба што иг је сваку ној везала у тврде везе, и што је врата од телечара тврдо запречивала, све је то било бадава, кад дођи и ујутру врата отворена, а везе с телади покидане. И све тако док ти је неко Мргуду наговијестио шта би то могло да буде. Тада ти Мргуд, не биди лијењ, но једну ној узми котленицу па причекај крај телечара. Прић ић ај се, кад не прођи и дуго, кад маија, у виду мачке, бани и загреби уз врата од телечара и отвори иг ко од шале. Кад то виђи и Мргуд ти заждиј оном котленицом па право по рбату. Стани ти цика оне мачке и вриска па још почни Мргуда да моли да је још бар једном удари. Али је Мргуд знао за „јадац” и нешћени. Од те мачке веле, да је остала само једна шупља кос, и од тада да им се никад више није штетила вареника нити им се пуштала телад. И још веле, кад је Мргуд клепио ону прикојасу, са сваке стране ти се створио урнебес и пиликтање: „Ош, ош, рекосмо ли ти да не идеш јер је Мргуд дошо и да ће ти ставити чапру на мачугу”!

Тако је веле, био нашо кусур некога Танасија Бојова. Држо ти је тај Танасије велики мал и једне године био прегнојио читаве Торове (Торови су се звали мјесто ђе је он издизао са стоком). Да не би толики гној просуо он ти узме рало и волове и заоре сијасет јечма. Година била бујна па јечам, из оне новине, исили да ни на коњу не би мого прој кроз њега. Све, причали су људи, из једнога зрна избио по петнаест струча па се она сила укрљила ко

сиње море. Роди ко што се оно вели за ђавола. Кад јечам сташи, покупи ти Танасије жњетварице те читаву неђељу дана, једва се курталиши жњетве. Повежи оно жито у снопове и скрстинај га у петине, да жито мало угору док му се дан не укаже да га оврше.

И шта ће ти бити, не осврћи ти се он много на снопове. Кад једно јутро, нешто буди мукает, учини му се да су оне петине нешто мање него што су биле. Али он ништа за то. Рачуно је да се то снопови мало осушили па спласнули. Друго јутро, опет погледај, опет му се учини да су још мање. Шта може бити, нема нико да би могло да игкраде, јер ту нема нико да живи, а и да има још се никад није десило да неко некоме краде снопове с њиве. Треће јутро, опет погледај и виђи да снопова нема ни половину. „Шта ово бог ти свети, ко ми се ово посра у кош“. Отоле право на њиву да види или му се причиња или му нема ни пола снопова. И док је ишо према њиви, бечни према једном лазинку, према неким шкриповима и учини му се да се види некакав траг. Те ти он онијем трагом, не отиди ни јандал, кад има шта виђети. Под један запећак сламе урван. Приђи ти он ближе, погледај, кад са свакога снопа клас очупан, а слама онако стоји у снопове ко што је била и повезана.

„Е, вала, реци ти он сам себе, чекаћу те, чово кад би било до ово доба године, да видим чије жито ти носиш“! Тако и учини. Забурукај ти се у ону сламу и спреми се ко што му је бастало. Кад неђе око великијег вечера, бечни према мјесецу, виђи и маију ђе носи снопове. А, он, како је имао дренову мачугу, поскрајни се мало, па кад она маија потури оне снопове, а он заждиј оном дреновачом па право по глави. Како га удари стани ти њега вриска: „Нијесам ја крив, нијесам ја крив. Жито ми је дала Мируна Браунова“! „Како ти га је дала Мируна“? запи-тај ти га Танасије. „Па тако, они дан кад ти је жњела посјекла се српом по прсти и онда је рекла: „Однио ти ђаво јечам“. „Но ја ти га ни тада не биг однио да си га скрстино ко што се крстина, но си га сложио у петине“ и како ти то изговори нестани испед Танасија ко да га ту ни-

кад није ни било, без остани само гола кос налик на главу од јарета.

Причало се још да се поред једне пећине, испод Острвице није могло проћи да ђаволи пролазнике нијесу задиркивали, и да се из те пећине, сваку ној могла чути пјесма, свирка и гусле. Са овим прикојасама су се најчешће сретали ловци. Веле да су гледали како ђаво музе дивокозу или срну, или је искренуо па је доји. Причо је неки Радоје Милована Радулова, не било му тешко, да му се једном десило када је ишо у лов, да је видио дивокозу на једном пропланку и таман кад је он нанишанио да је пуца одједном место козе обрела се мачка. Но то вели није била ни коза, ни мачка но анатемњак па га надражује и изиграва.

Најгоре зло су чињели неким иксанима. Опчини га, попиј му и душу и памет. И тај јадо-иксан никад више се није мого опоравити и дој на такат на који је био са пемећу.

Зато кажу да се у тај земан могло виђети највише црних паса. Свака мушка особа носила је у џепу нож са црним корицама и да су сви и мушко и женско, кад путују по ноћи, псовали и викали: „А, ђе си, дођи да те јебем под лијево кољено“. Али, кажу да је ђавола било најстраше од крста и бјежо је од њега да се сломи. И ако би чоек имао код себе крст или се у случају каквих привиђења прекстио, те појаве су се губиле и нестајале. Ето, како причање каже, ђаво је и сам признао Танасију Бојовом, да су му снопови јечма били сложени у крстине-унакрс, да му иг он неби диرو. Исто кажу да ђавола никад није ваљало ударити више но једном, јер би анатемњак од другога ударца оздравио и постао опасни, анате га мате било.

ЈЕЛУЉА КАЈОВА

Отискивали смо ти ми говеда чим иг пусти из онијег прељеврзина и одбиј их горе уз оне аврике према Долима. И до увече не чини ти се мукајет о њима. Оно увече свако, као по команди, за Јелуљом, право кући. А Јелуља је знала као иксан. Не би ти она омркла неће, а да не дојави кући, боже сачувај. И она би ти прва кренула, а сва остала за њом. Кад једну ној, већ мрак уватио, а говеди нема. Шта би бог ти свети те не пријављују. Знамо, богоми, е нешто јесте. Не биди ти ми лијењи, но уз оне аврике на горњи крај. А бољ, а бољ, да видимо да нијесу коме у потру ујавила и направила какав зијан. Кад на један лазинак сва говеда на окупу, без нема Јелуље. Куд је она бог ти свети. Е богоми се она није одвоила од осталих говеди без неке. А и по говедима видимо да јој се нешто десило. Свако објесило главу и као да плачу. Ко кад научила за њом. Знала је Јелуља ко иксан. Сат јој није требао. Те ти ми она говеда, пред собом, доћерај кући. Спрати их, па отоле опет на горњи крај, уз оне бобије, а тамо, а овамо, а тамо, а овамо, а да пребишти сваку стопу земље куда су јавила. Али, нема, па нема. Тако пуних седамдесет и два дана отуцај ноге од оне небиштине, не би ли јој, макар на стрв набасали. Жалије нам је било но друго троје да је, не дај боже липсало.

Немадни више куј но право к попу Саву. Велимо, учеван је чоек може нас научити бар куд да је даље тражимо. Дођи код попа, испричај му све потанко, ко на исповијест. А он ће ти мене: „Слушај ти Кајо Кејов, ниће ти она није но на небо!“ „Какво небо попе, јесили ти полудио, или шеретиш са мном?“ „Не, шеретим, не. Но кад велиш да си на земљи све претражио, па је нема, ада нема куј друго бити“. „Јесам, вала, реког све претражио, да

ти се закунем ко на златан крс". „Но, знаш шта ћеш" вели он мене. „Реци, вала па да ћеш наопако". „Приђи и овође стани" вели он мене. Ја не биг лијењ, но баш онђе је он рече, труп, стадох. А он ће: „Ништа не мисли, но само дигни руке горе, и реци: „О Боже, оћу код тебе" и отићи ћеш право горе, код Бога". Тек што ја стадох онђе је ми он рече, а нешто ме докопа, као здува, па самном зафитиљи право горе. Ада још и не трепнуг, а обретога се на божија врата. Погледај, кад имаш шта виђети. Тамо сједи једна грдосија. Није богаљ ко ови наш поп. Има ко највиша кућа, а брада му, бијела и велика ко да си најсилнијих десет руна вуне саставио. Ништа ти му се ја не стићег но још с врата, као ово с тобом, испричаг му да ми се Јелуља изгубила и да ми је поп-Саво реко да је код њега, и да ево седамдесет и два дана одбих месо од кости тражећи је, али јој ни трага. Е, вала, кад си седамдесет и једно вариво појео тражећи, поједи и ово седамдесет и друго код мене, нека ти је просто, а Јелуља ти није овамо дојављивала, е би је ја видио, но је тражи доље у Браунске вртаче. Ту ти је она скапала од вукова. А попа ништа не вјеруј, он ништа не чини без што лаже, и поручи му, по мене, да ће га то коштати браде". „Е, лаже Свевишњи, реког, ни грање не држи, а то сам му и сто пута реко брк у брк, но, ето, за овијем ајваном обезвијаг, па реког: „Може се и њему омаћи да рече истину. И, тек што сам стао на праг од бојје куће, а оно ти ме улеђа, као вјетар, пуну, и зафитиљи, ама нијесам ни трепнуо, обретога се на земљу-баш онђе оклен сам и отишо. Отоле право у Браунске рупе, кад тамо имам шта виђети - од Јелуље ниће двије кости заједно, а о попу Саву ћу ти други пут причати. Ни њему се није ситно самљело.

ЖЕНА И ЂАВО

Неки чоек, нијесам му утувио име, имо толико злу жену да му се од ње није милило живјети, ни мријети. Ниђе га није остављала на миру. Но, ако би ђе отишо да што ради, она би се натурала за њим.

Пође ти он један дан да коси ливаду. А како је на њој било јама, он се ту распреди и свој капут рашири преко ње. Не прођи ти много, кад ево ти му жене. Нађи га како сједи крај капута и откива косу и крене да му сједне на капут. А, он јој као да не да. А, она, по навади: „Е, оћу вала, баш на капут, па кад би се ту земља провалила. Оћу за инат". И ђуске на капут, те и с оним капутом падне у јаму. Човјеку је, колико год му је јада запијевала, било жао. Те он, сјутра дан, нађи некакву везу и ријеша да је извуче из пећине. Дођи тамо, послушни, кад, доље у пећини свађа. Учини му се да чује њен и још нечији глас. Гласне јој се и каже да ће јој спустити везу да је извуче. Тако и уради и кад је осјетио да је веза затегла он повуци. Кад извуци на врх пећине, погледај, а оно није његова жена, но ђаво. Уплаши се он и крени да га пусти натраг, у пећину, а ђаво запомажи и закуми да га не пушта доље. Човјек се смилуј, повуци и извуци га. Кад га извуци, а ђаво ће: „Е, пријатељу, дивим ти се како си остао жив поред онаке жене. Ја сам ево само једну ној поред ње, и ево, ова страна што ми је била до ње сва ми је побијељела, а да сам морао још једну ној остати, цио бих био бијел. И, мене ако питаш, кад си се ње једном курталисао, немој је више тражити. Боље ти је да туриш везу на грло но да с њом онако злом и опаком живиш".

Присјети се чоек колико му је јада и зла задала, а помисли колико би му још ако је извуче, те послушај ђавола.

ЗАЈОВИ ЖДРАЛОВИ

Таман што бијасмо посиједали да вечерамо, кад се испред куће зачу глас:

- Еј, домаћине!

- Који је - завика отац.

- Јеси ли рад мусаферима?

- Јесам, јесам! Само напријед!

Мајка скрајну трпезу у крај собе и ми, опет посиједамо око ње ђе је које и било.

Отворише се врата од оцака, па од собе, и појави се чоек. Ми ђеца га досле нијесмо никада виђали. А то био Зајо. Није нам био никакав род, но га мантулија нанијела на конак.

У руци му пушка, о рамену крпље.

Отац и мајка пођоше к њему, руковаше се, понудише му да се распреди. Прислони он пушку за врата, крпље стави на дрва иза фуруне. За њим уђе и његов кер Баљов, потуђено се сави испод клупе. Из ајгара Зајова моји не хтједоше да кера истерају на поље. Нама, ђеци бијаше интересантнији Баљов него Зајо. Гледамо га како мирно лежи и како нас крадом гледа.

Наш мачак се страшно уплашио. Љутио се и јежио. Зијевао према њему и хркао. Љут и на нас ђецу, и ако би које кренуло руком према њему гађао би нас шапом.

„Знам што ме не питате одкуд ја у ово доба” рече Зајо. Знате да ловца не ваља питати ђе ће и откуд иде. Јер сутука је така. Али, богоми, кад ловац има свој дан, то ништа не смета. А кад га звјерка неће, цаба су чваровања. Додуше, ја сам у лову увијек био батли.

- Јас, вала, о твом лову се одавно чује и сви веле да ту немаш премца, пофермавају му моји.

- Е, тек кад би сте све моје ловачке доживљаје знали,

тек би сте имали шта чути. Но ја то и не причам свакоме. Знате, ловачка се свака не вјерује. И кад, ко није ловац, исприча нешто сумњиво, питају га од кад је постао ловац.

- Ама, можеш ти, вала, код нас причати слободно, вели отац. Ми знамо како год испричаш да је тако.

И, Зајо поче. Те, од кад се бави ловом, те куда је све ловио, те шта је све уловио. У његовој кући, вели има чистава камара кожа од вукова, лисица, куна, а зечетинама ни броја не зна. Срета се, каже, са медвједима, хватало се са њима у коштац. Једном га је мечка ухватила и бацила пода се. Али, тек што га је почела давити, притрчи Балов-овај што лежи испод клупе и уједе мечку за задњи крај. Мечка се онда окрене да се брани, а он искористи то, ископрља се, и побјегне.

Али, што сам једном доживио, то никад, нико неће доживјети - настави Зајо. „Поранио ја једнога јутра не бих ли учмекао једног срндаћа. И не одох далеко, кад му керови наиђоше на траг. Они за њим, он бјеж; они ћерај, он бјеж, ада тако обестрагаше се некуј. Ја за њима, пријечцем-право на катун. Ни душе у мени, уморио се. Заборавих и на керове и на срндаћа. Уморан и јадан рекох да ноћим овдје. Те ја уђи у једну колибу, наложи ватру - доста дрва бијажу оставиле планинке. Богме дрва нијесам штедио. Ватра се разбуктала, а ја, онако, налактио се крај ватре и размишљам. У један вакат чујем поврх колибе неке гласове. Ослушни, кад оно ждралови. Откуд ждралови ради бога. Да нијесу утваре? Није ме страх, али чоеку није свеједно кад је сам, још по ноћи, и то у планини. Што ја више размишљам гласови све јаснији. Већ су око шљемена. Погледај, ја кад једна даска откована. Не потраја много, кад на ону рупу почеше ждралови да улијећу. А, један, а други, трећи, пети, десети. А да, шта да ви причам, напуни се пуна колиба. Откуд ово, анђели са мном. Шта би, јесу ли баш ждралови или какве прикојасе. Али, видим да су правцати ждралови. Но сину ми мисао да иг све поватам. Те ја искочи напоље, притвори врата за собом, па пронађи једну проштину, испењи се на кров и ону рупу затвори да ми не побјегну, поврати се и врата закло-

пи. Јер, може ми се придријемати, а вјетар иг отворити, па да ждралови опјет „увате“ маглу.

Откуд ждралови? Ево да ви причам. Знате, оно с јесе-ни, чим почну времена да се мијењају они бјеже к мору. И налећели су и ној иг је ухватила кад су били поврг катуна. Како је напољу била карамучина, угледали су сви-јетло у колиби. Смутили су се од онога свијетла и један за другим, право у колибу. Шта да радим, размишљам. Ништа док сване, реког. Но, ајд сад мајковић у заспи. Не можеш да си бог. О, цврче, о криште. Угријали се па се чешу, клепетају крилима, кљуцају један другога. Сми-слио ја шта да радим и вичем у себе: „Клепетајте, клепе-тајте, е нећете дуго“. И узми ти ја нож, без ножа никуд не идем. Извади огњило, па га добро набриди и тако спреман дочекај зору. Јер дан кратак, а њиг много. А да којега пустим, нећу. И чим свани ја једног по једног ко-љи-дери, кољи-дери. Ада док сам се расплећао. Није ша-ла скоро осамдесет комада, а ниједан није мањи од до-брога пијевца.

Кад иг све среди зажди ти ја на доњи крај, у село. Узми два коња и некаквијег врећа па опет назад. Потова-ри оно божје чудо и опет натраг. С малом душом догнај кући. Отовари моји, погледај, ада очима да не вјерују. Осоли ти ми оне лубине па с њима на таван.

Е, ту смо зиму јели меса као никад и то не горега но да је пилетина. Ја млим, нијесмо све ни потрошили, но би се и сад наша која лубина на пајантама.

„Алал ти вјера, Зајо“ рече отац. „Видим да ти лов иде од руке, али ако тако наставиш ждралове ћеш утријети. Но ми се чини да си ти од тога меса имао користи коли-ко и ја од те твоје приче“.

- Па ти ми не вјерујеш - вели Зајо и као да се мало љутну.

- Вјерујем, како да не вјерујем. Лакше ми је и вјеро-вати, но ићи да бројим ждралове да видим колико их фа-ли. Сјутра дан када смо устали Зајо већ бјеше отишо. Нијесмо га више виђали. Не знамо да ли још лови ждра-лове.

ЗЕЋИБЕРА

Била је Турска караула на Великом Препрану. Послије су ту караулу заузели црногорски граничари. Ту је било двадесетак војника-граничара. Командир-управник карауле био је познати јунак Милија Стеванов. З с граничаре у постаји свакодневно је куван по оброк меса. Месо би, још у току ноћи и пристављали да се кува, да им ујутру, око десет сати - кад су обично ручавали, буде кувано.

За кување је био одговоран дежурни карауле. У караули је био камин и кроз њега провучене вериге изнад огњишта. Једно јутро дође управник карауле да подије ли ручак, кад у котлу сама чорба. „Куд је месо, куд је ручак“, опри он на дежурнога. „Не знам, богоми. Ја га нијесам појео“. Куни се онај, али залуду, нико га не вјерује. Богоми управник га глоби два брва да одма доћера код карауле. Немадни он куј но догнај два брва. Прођи једну ној, прођи и другу, кад опет нема меса. Тако неколико јутара у кото само чорба. Е, нешто јес, виде сви, али шта је не знају. Не могу да се алаверте ко им то једе месо. Не буди друге, но једну ној сам управник карауле остане да кува месо. Отвори ти он, што се оно вели сва четири ока и сву ној буљи у котао и окрећ и се око себе. Кад у један вакат нешто пљасни, изагнај сву ону чорбу из котла по огњишту. Скочи он, погледај а оно у котлу нема ни ђавољи комад меса, осим онога што је пљаснуло. Скочи он, па на таван, кад има шта виђети-кад засјела Зећиберка крај камина са једним сргом и пуном торбом меса.

- А, ти си то, испост ти јебем - викни Милија, докопај је па с њом с таван доље, наглавачке.

Зећиберка се била навадила да скоро сваку ној, у сумрак, када се граничари смењују да их испрежи и упане

у караулу и да се попне на таван са сргом са којим је узимала месо. Чим би се месо мало прокувало, она је протурала онај срг кроз камин и доље у котлу убадала комате меса и полако иг извлачила на таван. С тавана се скидала у зору кад су стражари дремовни и мамурни.

Призна она управнику све кад је улазила у караулу и како им је крала месо, и како је бјежала прије но сване, све како је било. Кад то чуни граничари, закуме управника да јој све опрости-ни да је глоби, ни да је чибука, но рекни: „Не дај боже да су Турци тако нешто урадили, ни један од нас не би сад жив био, но нека јој је алал све што је урадила, јер то нам је школа“.

ЗЕЦ И НАКОВАЊ

Е, мој прикане, шта се све иксану неће десити у животу. Десити, вала што ти ни у сну неће доћи. Десити да ти нико неће вјеровати.

Ево, шта се мене једном десило.

Дошла бијаше косидба и ја поранио прије девет зора што се оно каже, да косим. Велим, уранак ливаду обаљује. Узми ја косу и ков, у плетивачу стави да нешто презалогајим док ручак бане, те отолен на горњи крај, право на лазинке. Но ка се оно, ја бавим и ловом, како ме керови виђ оше, стаде их писка и цика, неће да остану иза мене за божију мајку. Навикли да иг свако јутро пуштам и изводим, те иг ја пушти. А, они онако орни и просто весели, што сам иг пуштио, један за другијем право уз Осојник. Ја полако уз вознике ка Лазинцима. На керове и заборавио, ни на крај ми памети е ће набасати на неки траг. Не потраја дуго, кад ти иг стаде писка. Кренуше нешто. Није нешто но зеца, познадог по кевтању. Ништа ја што они ћерају зеца, но право на ливаду, на закос. Велим, да је ја ошinem за росе, јер кад пригрије има чоек муда да отегне, а да не може сламке обити, трава је то таква, тврда, прави јарац. И, шта бива? Затупи ми се коса, те ја раскоси под једну међу да је мало оклепам, да јој мало провучем жицу. И тек што сам се налактио, зачуше се керови. А, вриска, а вриска, чује се све ближе. Видим да су нешто пригнали. Ко ме да пане на ум да ће они баш тудије наћерати зеца. Ама право на мене. Окрени се ја, погледај, кад зец бјежи колико га ноге носе и ушешелио право на мене. Окрени се ја око себе, али не понио пушку. А, никад ми се није десило да без пушке било ће одем. Гнај руком за левор, и њега заборавио. А, зијана. Просто ми криво. Шта да радим? А зец пришкабао, тек

што ми није у наручје ускочио. Немадох ти ја куј-камо, но докпај ону наковању, па пуштинке, право с њом у ребра. Фрљи ти он упријеко, ко кад му би изнебуа, а још га ја и погодих, па се чеврдиса и надодаде на горњи крај. Богоми му керови заосташе. Погледај ја оће ли панути. Кад, оћеш цоњак. Утандрчио ти он ону наковању као да му је никла из леђа, па бјежи ли, бјежи. Е, неће он мене однијети наковању, нидо бог, е оће богоми, да ми данас обије руке осижече, да немам с чим косу премлатити. О, причај ти, Јале, причај, замаче он к Лазинама и с наковањом.

Тај дан некако туци с оном тупаром, а да није ми надница ваљала по пизде воде. Једва ишчекај ној. Тако ти прођи то љето. Е, идуће године, кад је стасала косидба, опет се ја спреми и на Лазинке. Али се присјети онога лањскога, па сам прије спремио пушку но косу. Кад крени, пушти ја керове и полако на горњи крај, на застранке те навеше. Дођи на ливаду, богоми одалами добар закос, кад опет ми се почеше причујати керови. Исто као и лани. Ослушни, ослушни, кад баш јесу. Те ти ја приклекни мало под једну међу и само што сам узео да замотам цингар дувана, кад погледај, кад ама истим путем, куда и лани, ушешељио зец, као да га је ђаво наговорио, право на мене. „Е, неј зејо, више, бог ти и божја вјера" реког ја у себе. Доста си ме лани зајебо. Посавиј се, зграби пушку па нанеси-амо по самој сриједи. ДУ! Како пушка пуче, он фрљи увис, учиње ми се да га и не погодих. Скочи два пут и паде колико је дуг. Видим, готов је. Потрцах, кад оно они лањски зец. Она наковања како му се лани забола у леђа, тако му и сад стојаше. Још, вјеровали или не, бијаше и жиле пушила. Ада, једва је ишчупах, а око њенијег жила нарасла гука лоја, брат брату да је даје било је више од оке лоја.

Обрадово сам се више наковањи, но да си ми овна даровао. Како и не биг кад је вола ваљала. Кад сам увече дошо кућ и почео им причати шта ми се десило, нико ми није вјеровао, и да не би наковање те је сви познадоше, угнали би ме у лаж.

ЧИК НА ПЕРА ЈОВАНОВА

Пришкабали радови и на њиви и на ливади таман тако да се човјек нема кад ни почешати. Не зна се је ли сањиви кад легне или када устане. Но, шта ћеш кад се тако мора. Више ни чељад једно другог не познају. Свако тумара као ошамућено од посла и умора. Не могу се ногу држати. Но, мора се тако или да нам се и кучка у селу на смије. Таман бијасмо дошли с ливаде, купили сијено, а оно, огањ га спржио, родило и за ђавола. Невапа му се не може дати. Још и не посједали, кад домаћица завика: „То љеба што је на трпези је све што има брашњено у кући. Нема ни прашке брашна, ама ни за качамак. Значи, мора се ић и у воденицу, и то ноћас. Ко ће, кад сви опријеше прст на мене. Ти Перо мораш. Други нема ко. Мора се јер у току дана недају виле, грабуље, коса. Богоми, нематни куј камо, но узми један арар жита, баци га у антрешел и право у воденицу. Оно, нема мјесеца, не види се ни прст пред оком. Кроз неке андрке, про накијег потока, једва доспиј до воденице, захваљујући што коњ познаје пут. Дођ и тамо, на срећу воденица празна, није је нико засуо. Скини онај арар с коња, унеси у воденицу и заспи у кош. Подигни уставу, пусти воду, кад оћеш-камен ни да се покрене. Крени па стани, крени па стани. Нема воде. Те ја искочи на кораби, кад вода одврнута. Пусти је, и тек што се врати у воденицу она опет стани. Опет се вода одврни. Тако, а једном, а други пут, трећи, не знам ни који пут по реду. Једва успиј да оно мало жита прозумборам. Узми онај арар да покупим то јадо-брашно, кад оћеш. Арару дно исјечено. Досјетих се ја те арар зашиљчач па га окренух наопачке-дно горе, те оно брашно покупих, али више просух но што у арар усух. Било како било, са сто мука изнеси арар да натоварим на ко-

ња. Натовари, али коњ неће ни да се мрдне смјеста. А повуци, а повуци. Цаба, коњ стоји ко укопан. Погледај ја, кад оно спућен у све четири ноге, у накрст. Шта је ово за светога Јована. У чуду се питам. Шта ме ово ноћас снашло. Богоми и зора на помолу, а ја још у воденицу. Прекрсти се од чуда. Богоми ме и страх ухватио, е видим да неко чудо јесте. Јест да имам нож-црносапац за појасом, али цаба, ноћ је ноћ. Једва испењи оно брашно на самар и појаши, кад Бог уреди зашкамута са сваке стране смијех и урлик. „Е, вала, Перо Јованов, да ти није тога ножа за појасом, ово би ти било последње мљевање“. Ја, кад их чух завиках из гласа: „Чик на Пера Јованова, чик на Пера Јованова“! То понових неколико пута. Она граја се некуђ изгуби. И немам шта крити, једва сам доплезао до куће и испричај чељадима шта ми се десило. Од тада нијесам више никуд ишо поноћи, али сам стално носио нож о појасу. Оно брашно мајка нам није дала трошити што га нијесмо понијели код попа да га освешта. И воденицу смо освештали, је су је нечастиви били затровали.

КЕКА

Један извањи рођак, не знам ни како смо били своји, често је навраћао код нас. Куд би год кренуо дошо би код нас на конак. Викаше мом оцу: „Вала ја не бих могло проћи твоју кућу а да не свратим“. Свраћао је и кад је пролазио и кад се враћао с пута.

Мој отац га је волио. Увијек му шћаваше рећи: „Добро дошо“. А, и нама-ђеци бијаше мило да дође. Хоћаше нам увијек донијети ораха. Ораси су за нас били велики дар, јер код нас ораси не рађају.

Кад год би овај нам својта свратио, по сву ноћ би баба, отац, мајка и ми с њим пресеђели. Он би нам стално причо, а ми би га слушали. Почесто би му се сви у глас смијали.

Но, једне године, богоми он позатраја за дуго не навраћа. Баба га често помињаше: „Забога што нам ово нема Јала“? Тако смо му тепали. Бојала се да му се што у фамилији није десило. И, тако не наврати од прољећа до прољећа. Кад, једног дана, испред ноћи, ево га. Изиђоше моји, сретосе га. Питање и љубљење с њим. Не виђели се више од годину дана, а још род. „Ђе си, Јале шта те нема, што си нас заборавио, навалили моји с питањима“. Ми, ђеца, зна се, за фуруну, гледамо и чекамо кад ће Јале извадити ораха да нам да. Али не би ништа. Узалуд смо посматрали сваки покрет његове руке хоће ли што извадити из џепа.

Започе Јале причу. „Кад ме питасте, што нијесам долазио, да ви причам. Ми смо ову годину били главом погинули. Погинули, вала начисто“. „А, што, за аманет божији“, прекидају га моји. „Но, добро је, настави он, кад смо га нашли“. „Па кога“ опет ће моји још радозналије. „Па Кеку, зар не знате“? „Не, вала ништа, без ово што сад чујемо, но шта му је било“? „Био нам се изгубио“. „Како изгубио?, није Кека дијете па да се изгуби, да се не умије

вратити кући" чуде се моји. „Ама, није дијете, али, ево како. Лањске године, као што знате била је оманула са сијеном, а ми оне стоке имамо понавиш, па да је не би испустили с пићом, навалисмо да што више листова скрешемо. Покресасмо сву присоју поврх куће. Окрену се вријеме лијепо, засушило, а ми навали да што више ухватимо. Велимо, кад је овако лијепо вријеме стрпаћемо га, јака нас је, уграбићемо. И тако ми, свако докопали косијере и сјекире и крешемо ли крешемо. И само видиш како дубови остају голи. Кад не знам ни ко завика: „Погледај како се одонуд натоторило. Богоми је онај облак пун кише“. Погледај ми, кад-само што није пролило. Баца ти ми косијере, па пукни по ономе лиснику да се што више стрпа. Кеку зовнусмо да нам стане на лист. И он дође, испесмо га на подину и ми навалили одоздо ко рукама, ко накомицама, оно листа што би ближе стрпасмо за трен ока. Онда му рекосмо да се мало одмори, а ми опет пукосмо по ономе лиснику да такмимо и приносимо. Он сједни на подину, а она облачина-мало се и уморио, па му се придријемало, заспи. Оно, лист био гржан па се љиљци око њега надигни и нарогушили и просто га сакриј. Кад ми принеси лист да трпамо, њега нема. А, тамо, а овамо-нема га. Помислисмо да је отишо кући и немасмо га кад више трагати, јер навријежило се, само да удари. Искочи неко од нас на лист, а ми одоздољ навали, трпај, трпај, богоми га стрпај прије кише. Те ми отолен на доњи крај, дођи кући. Али нема га ни код куће. Е, да није отишо на катун. Појаша коња па на палнину. Кад, оћеш, нема га ни тамо. Ада куд је бог ти свети Јован? Као да паде у јаму. Црн нам образ. Виша брука но штета. Куд се ђеде. Тешко нам да теже бити не може. Нос осјечен и ништа друго. Опет ми на све стране да га тражимо. Ниђе својте ни по одиви нијесмо оставили ђе га нијесмо тражили. И у Америку смо ишли. Велимо, да одемо и до тамо. Имао је пријатеља и тамо. Да му није пало ном да скокне до њих. Кад ни тамо га нема. А да, тражили док смо обили месо од кости. Једном виђосмо да од тога нема вајде. Савиј се кући, и, онако, јадни и жалосни, окамени се и ћути. Живи мора да

живи. Оно мала што смо имали морали смо пазити. Ко ће упустити да близу иљаду брава липше, без да нам се и кучка насмије и наслади. И, тако прође јесен, прође и зима, сви ми послушкуј неће ли откуд банути било какав глас. Али, ништа. Тако дође и јагњило, а ми они исти лист што ви причах, били оставили да га трошимо уз јагњило. Разврши га ми и почни полагати ојагњеницама, и то само ужину. Штедимо га. И тако скидај ред по ред. А ред траје и по неколико дана. Једва дођи неђе до половине листа. Али да видиш чуда. Дошли ти ми један дан да донесемо листа, да убацимо у савардак да се нађе за лошега дана, скидај љиљак по љиљак, један, други, трећ и кад под оним трећ им Кека, ставио руку под главу и спава. Погледај, загледај се добро, а да јели Кека, бог ти свети Јован? Е, јесте богоми! Гурни га, а он скочи. Те ми ту с њим љубљење и грљење. Ко са оцем којег смо били прежалили. А, он био заспао још када смо сјекли лист и још спавао.

Сви ми занијемили и слушамо ли, слушамо. И жао на било што се Кека био изгубио, и кад су га тражили, и кад су се спотуцали јадни и жалосни, и послушкујемо шта ће бити и оће ли га наћи. Тек ће баба: „А да, за аманет божији, како је могао изимити у лист? Шта је јео? Је ли излазио порад себе? Велиш шта је јео? Е, луда ли си стрина. Оно, ко за ђавола лани бијаху родиле крушке и зукве, а она чобанчад купила и све у онај лист остављала да им угњиле, да иг у прољеће нађу. А јадни Кека иг опазио. И, како они доноси и остављај, он иг узимај и скрајњуј. Ама, до ђавола. То ти му је била рана.

„А, побогу" опет ће ти моја баба, „бијаше ли истакатио"? „Истакатио! Ха, ха, ха" гротом се насмија Јале. „Е, не баба, бог ти и божија вјера, но никад не памтим да је био руменији у образе но прољетос. Што веле, да га у један образ удариш, други би му прснуо од једрине. Као да је купио харач, што се каже".

- Е, добро је, забога, кад сте га нашли, али то немој никоме више причати, да ви се сладе душмани. А, богоми, то вас нико неће ни вјеровати. Е, душе ми, не биг ни ја, да нијесмо своји.

КАД ЋЕ ДОЋИ ЗЛОЈУТРО

Била једна баба која је толико била офурсатила укућане да су је морали повијати у колијевку и стално љуљати. Ако је не би љуљали баба је клела, кукала, псовала и врискала на сав глас. Није дала чељадима с миром ни вечерати.

Но једне ноћи и наиђе један путник и пригнај га конак, те он замоли да га приме у кућу. Кад уђи у кућу, зачуди се чуду: што то бабу повијају у колијевку и љуљају. Али нити питај, нити задијевај. Не чини ти се мукает. Кад они спреми вечеру, постави синију у оџак, а пошто је једно морало остати да љуља бабу, мусафир ће: „Ајте ви вечерајте, ја ћу колијевку љуљати“. Њима добро дођи да барем једну ној скупа вечерају. Почни мусафир бабу љуљати, али баба никако да утоли. Но стално вриску из колијевке. Мусафиру се досади да је слуша, па почни и он да виче на њу: „Ћут' баба е би „друга“. Кад он то изговори, а баба надодај да још јаче кврчи. Он ти не биди лијењ но право свр' бабе. Кад се он скини, а баба ће: „Душе ти, синко, како ти је име“? „Злојутро, баба“ одговори јој он.

Богоми ти се баба умири. Ни гласа више да ода. Укућанима биди зачудо што се то баба умири те не вришти ко што је научила. Али, не чини ти се мукает, да баба не би опет надала вриску.

Сјутрадан мусафир отиди, а баба, мало, мало па: „Кад ће злојутро опет доћи“? И стално тако припиткуј. Помисли ти чељад да је баба по све фрљила с умом. Немило им да им стално помиње злојутро у кућу. Али, шта ће. Веле, опет је добро кад не вришти. Од тада више им није дала да је љуљају.

Не прођи и много времена сретни ти се неће с оним мусафиром и похвали ти му се: да, одкад је он долазио баба више не вришти, но је мирна, али стално пита: „Кад ће опет злојутро доћи“?

ЛАЖНО ПРИЈАТЕЉСТВО

Врло често долазило до сукоба између оца и сина, око тога колико који од њих има пријатеља.

Отац је тврдио да је тешко стећи пријатеља, а лако га изгубити и да он има само једног правог пријатеља у којег би био сигуран да би му у невољи прискочио у помоћ.

Син му је на ту тврдњу много замјерао и корио га како то да у своме вијеку није стекао више пријатеља, хвалећи се да их он има најмање стотину.

И због тога конфликта са сином, да би га увјерио, да сви који су се сину престављали као искрени пријатељи, то нијесу, да су му пријатељи само на ријечима, ријеша да са сином обиђе све те његове пријатеље и да провјери то њихово пријатељство на дјелу. И син пристане на тај очев предлог. Отац закоље брава, спакује га у бисаге, стави још и једну здравицу, оседла коња и крене са сином у посјету тим пријатељима. Дођу код синовог најбољег пријатеља. Он их пред кућом дочека и запита: „Кojим добром вас двојица“? Отац ће на то: „Вала пријатељу, ми од невоље. Мој син, а твој пријатељ убио човјека и, ево дођосмо да нам помогнеш да „леш“ неће сакријемо и да нас спасиш“. Кад домаћин чу за што су дошли, ни да чује, но сутаком у кућу и за собом залупи врата. Они су тако, од куће до куће, од „пријатеља“ до „пријатеља“ - обишли свакога за кога би син тврдио да му је пријатељ. Кад би им испричали шта је разлог доласка, нико ни да их зовне у кућу, а не да им прискочи у помоћ у тој „невољи“.

Кад обиђоше све те пријатеље, отац ће запитати: „Има ли сине, још који твој пријатељ, а да га нијесмо обишли“?

„Не вала, тата" одговори син.

„Е, сад ћемо сине, отић и код онога мога само једнога пријатеља". И запуте се право к његовој кући. Кад су били близу куће, видио их је очев пријатељ, па на врата к њима у сусрет и завичи: „Добро ми дошо драги мој пријатељу". „Добро те нашо пријо, но ја сам у невољи па ме она натјерала да дођем код тебе да ми помогнеш" завичи отац. „А која невоља, побогу" запитај пријатељ. Он му испричај све ко што је испричао синовљевим пријатељима, да му је син убио човјека, те како не знају како да сакрију „леш" и да од њега траже да им помогне. Кад је то чуо завика: „Море, пријатељу, ајмо ми у кућу да се мало одморите и окријепите, а за „леш" ћемо ми лако". Кад то чуни отац се окрену сину и рече: „Дај оне бисаге с коња и донеси у кућу". А своме пријатељу испричао је све потанко о чему се ради, - да то и није леш но лубина од брава коју је понио да са својим пријатељем прослави још једном потврђено пријатељство, а да сину докаже да су у животу најгори лажни пријатељи. Те да је у животу доста имати и једнога правога пријатеља.

МЕДЕНО ГУВНО

Имала свекрва једну снау која јој је била нешто сумњива. Кад су год нешто разговарале сна је никако није шћела погледати у очи. Стално је врдала. Уз то, доста често се некуј губила и никад није шћела казати ђе је била, нити шта је радила. Почне је свекрва надварати, па примијети да се она често и по ноћи некуј обестрага, а да јој ни чоек не осјети кад му се извуче испод поњаве, и у зору, ево ти је, долази-завуче се у постељу и ујутру се диже ко да ништа није било.

„Е, вала ћу те вребати, мајчина шћери, заинати јој се свекрва, и знаћу куј се ти то дијеваш“. И тако почне да је прати у стопу. Кад један дан, чује се у ћилеру (остава) неко нешто прича, као да пјевуши. Примакни се она до врата, кад то њена сна нешто прича. Ослушни, послушни, кад она понавља: „Ни од дрво, ни о камен, испод трна, испод драча, него право преко поља под велики дуб на Медено гувно!“ И ово понавља неколико пута. Пришуњај се свекрва још ближе вратима, па погледај кроз кључаоницу да види шта то она ради. Кад она, из једног ћупа, узима нешто и маже се по тијелу и по образу. Кад све то чуни и виђи, свекрва се поскрајни да је она не види и прати је шта ће сна да ради. Сна кад обави то мазање, преко врата да нико није мого виђети куј се угаипи. Кад она нестани, свекрва ће ти право у ћилер. Нађи тамо они ћуп, завири кад у њему некако масло и трава. „Е, вала ћу се и ја намазати овијем маслом па шта буде“. Почни се мазати и понављати оне ријечи које је чула од снаје док се мазала. Али, за њену несрећу, не овариши да виче: „Ни о дрво ни о камен“ но „и о дрво и о камен и кроз трн и кроз драчу и право под велики дуб на Медено гувно“. Како трећ и пут понови ово, нека сила је докопај, па с њом

право на Медено гувно. Али, гредом млати са њом и о дрва и о камење, вуци је кроз трње и драче, и кад бани тамо ђе јој је и сна била, дођи и сва исцијепана, изударана и крвава. Како бани, кад има шта виђети-вјештице уватиле коло и играју. Кад је виђи оно коло заплети око ње, увати је и убиј „бога“ у њу. Још јој запријети да ником не смије казати ђе је била и шта је виђела. Свекрва, јадна и изубијана отоле натраг-кући, кад дођи тамо, кад сна засјела ко да никуј није ишла, и још јој се почни спрдати што је исцијепана и крвава.

Свекрва не могли издржати, и ако су јој запријетиле, но све испричај чоеку и сину, те они увати невјесту-вјештицу, а имали и неки тисови чибук, па по њој, а удри, а удри, док им она све признај и испричај куд је ишла и шта је радила и ко су јој биле пајдашице.

Е, од тада, веле, више се није ни мазала ни одила на тај њин сабор на Медено гувно. И све је кажу зликала док је и умрла. А оне се тамоне, у то село нијесу више појављивале, пасје им сириште преко зуба.

НАЈАМНИК

Пушеља Мргудов био је нечемуран и употан, али добар домаћин. Имао је велики буљук ситног мала, а био је оскудан са радном снагом, па је, сваке године држао најамнике за чобанију и рад око мала. Али, кад је год требао да тражи најамника Пижа (жена му) морала је да она прво види и оферчи, па ако се њој свиди тек онда слиједи погодба. Једнога прољећа, као и ранијих, пође Пушеља да потражи чобанина. Нађе једну смлатину, добро развијен али оброком упуштен и затучен. Пижа, по обичају, облети око њега, смјери га и оферчи да ће бити послушан, само кад се добро наједе... Доведу Гаља кући дају му преобуку и упознају га шта он треба да ради, тј. да чува стоку, да преграђује тор, да ради и друге послове које му Пижа заповиди. Издигне Пушеља Пижу и Гоља са малом на планини, а он се врати у село где га је чекало сijasет послова. Пижа остане задовољна са најамником, јер се он, кад се добро понаио, заруменио и забичио. Истина, Пижу је слушао и пиљио у њу као у свеца. Мал, помал, мал, помал, богоми се Пижа са Гољом спанђај. Један кревет им је био доста. Пушеља с времена на вријеме и наврати да види како су на катуну и каки им је мал. Пижа најамника похвали Пушељи, да је удрен, да зна све да ради као и он те да нема шта да брине о њима и да може безбрижно ићи у село и да брине о тамошњим пословима. Но један комшија, који је имао мерак на Пижу свако јутро у расвит, долазио је код њихове колибе, све поради Пиже. Свако јутро када је дошао затекао је Пижу са најамником заједно у кревет. Једно јутро најамника нађе гола-голцатогa поред Пиже. Види да су они увелико почеремонили. Види да му је Гољо покварио мерак. Да би доакао Пижи, богоми јој комшија скрешу у брк-да

она ради то што ради са најамником и да ће је казати Пушељи ако и према њему не буде болећа. А Пижа му одговори: „Па што мари, болан. Ја то радим да би био послушнији, тек онако лежи поред мене и не умаче га”.

Прође лето, дође и јесен и Гољо оде, а Пижа остане носећа. Роди се и дијете и одмах Пушеља посумња да дијете није његово, а и оно је давало лик на Гоља. Кидише Пушеља на Пижу да му каже чије је дијете, јер не признаје да је његово. Усто и покаже јој да личи на најманика. Богоми ни Пижа не биди лијења но му одбруси: „Е, јадни Пушеља, цио вијек ти прође а ти незнаде ништа. Знаш ли зло те не нашло да дијете може наличати и на ујака преко свијета, а не да неможе наличати на најманика у кући”!

НИКО ЗЛАТНИК НА ЗЛАТКУ

Причају, био један сиромашак који је имао фину жену. Фину, вала ко упис, да јој ни вила није била равна. Нека учерица куће му је била ван села, на самку. Није била селу на око. Није се могло виђети ни ко долази, ни ко одлази.

Сиромаштина притисла, па чоек и жена почни да причају како са створе какав иметак, како да се окуће, како да преживе, шта да једу. У један вакат ће ти жена чоек: „Е, мој чоек ја биг богоми знала како ћемо заимати, само кад би ме ти нешто послушо“. „Оћу, жено, очију ми, само ти рекни. Како да те не послушам ако је то за нас боље,- е се овако не може живјети“. „Оћу, оћу - понови жена, али да ми задаш божју вјеру да ће бити како ја кажем, и да ме за то нећеш ни криво погледати“.

Жена је знала да је поп поодавно мерка. А знала је да неће жалити ни кесу раздријешити. А, чула је како је неки поп говорио некој жени: „А, ну, божја била, да видимо оћу ли прије ја раздријешити кесу или ти гаће“?

Пристане чоек све како му жена каже, само да би се некако курталисао оскудице и сиромаштине.

Не прођи много, ево ти га поп. Као случајно наишо поред куће.

„Помози Бог божја била“ завичи он. „Бог ти помого, оче“ одговори му жена као испод стида и попа у руку-цмок.

Оферчи поп да је ствар готова, па јуриш на њу. Оће преко прага, што се оно вели. А жена, почни се тобоже увијати и бранити. Али на крају реци да ју је мајка проклела да никада ни ским не легне гладна. Кад поп то чуј, залупа му срце од радости. Види да му је готова. Не може да ишчека да му што прије легне. И завичи: „Само ти легни, а цио тај гријех нека иде на моју душу. А ја ћу ти послуже дати да ку-

пиш и пет симита". Жена, богоми, све четири увис. Поп ки-диши ко вук. Кад добро умерачи, жена ће ти: „Вала оче, да ми оћеш дати то што си наумио да потље на заборавимо". „Узми, бојја била, колико гој оћеш само ми сад не прекидај мерак" рећи ће он. Жена руку у цеп и наплати му дебело.

Кад јој чоек дођи кући, она њему пуну шаку дуката-држ. Зачуди се он, ко кад никада није имао ни дуката, а не пуну шаку, па ће: „А, оклен ти ово, жено"? Жена ће: „Посло ми Бог по попу, и поручио ми да иг никад не броим. Не ваља се, реко је. Е је то злато са моје „златке".

Тако се поп навадио и често долазио код невесте. Младожења се више није ни чинио вјешт-ко дошо, ко прошло. Знао је једино, кад му год дадне дукате да је и поп долазио, и није пито је ли то Бог послао.

Сазнај неки фирауни из села, да је до невесте лако доћи, само ко има пара. Усуди се неки да пробају, кад оно, баш истина. Било је дана кад код ње дођу и вишина. Једнога дана, дођи један код ње, и тек што се окомотио, а оно залупај неко на врата. Невјеста са овим на таван. Кад ко је, а оно поп. Поп по навици, на тенане, раскомоти се па код невесте. Тек што се поп приватио посла, опет неко залупа на врата. Жена са попом те под кревет, да га тобож сакрије. А оно био њен чоек. Почни као да се свађа са женом и да је пригони да му каже ко је био код ње. А они се били договорили да он бане и да иг затекне. Завири он под кревет. Извуци попа и почни да га туче, онако гола. „Плаћај, попе поару што си учинио у мојој кући". Поп то дуката што је имо све му истреси, а кад више није имо завичи: „Пушти ме ако Бога знаш, све што сам имо, све сам дао. Помисли и на онога горе", мислећи на Бога. Кад онај што је био сакривен на тавану чуј попов вапај, помисли да то поп мисли на њега, па ће озго: „Не мисли ти на овога горе, ови има сваки дукат у цепу да плати све што је дужан, но ти откупљуј своју чапру".

Кад чоек чуни и овога с тавана, пусти попа, а ухвати се сњим-да и од њега наплати.

Како је поп, тада побјегао нико га више није виђео. И остала је прича: „Зарадио ко сиромаг на женину „златку".

ЗЛАТАНИНА МУДРОСТ

Један од најугледнијих житеља Штитарице у његово доба био је Мирко Крговић, и један од најхрабријих црногорских ратника те је и носилац Златне Обилића Медаље. За Турке је био страх и трепет, па су га, због његове силности звали ХАЦИБОКО, упоређујући га са једним турским бегом Хацибоком који је у Санцаку био познат по храбрости и зулумћарству.

Године **1916.** Аустроугарска војска га је ухватила и интелирала у ропство у злогласни логор Надмеђер. Имао је жену и четворо ђеце, а када се вратио из робства жена и двоје ђеце му је било умрло од чувене „Шпањолице“. Одмах се морао оженити ради двоје ђеце која су му остала жива. Доведи једну жену која је била (по причању) непослушна и врло дрска. Нарочито је била опака за пасторчад. Није Мирко могао да трпи да му ђецу прогони и злоставља, па је врло често долазило до свађе. Једног дана Мирко је толико истуче да је једва отишла од њега. Причало се да је од тих Миркових чутека и умрла.

Оде Мирко и испроси Златану Булатовић, из Липова. Чим се чује да се Златана удала за Мирка, почну долазити особе које су биле злурале што се Златана удала, па су, немајући и шта друго да јој кажу, да је питају: како је она смијела да се уда за Мирка, јер је Мирко познат као суров човек, да је био веома строг и тирјанин за жене, те и да му је једна жена умрла од његових батина, те да ћеш она тако проћи и поред Мирка. Све то саслушала Златана, па ће им на то одговорити: „Светога ми оца Василија, Златану (њу) неће ни прстом такнути. Чоек да је колико и бува човек је и мора се поштовати. Но, како. Ако Мирко нешто ене како Златана оће, оће Златана како Мирко каже, па свађе неће никада бити. Тако је и било, самрли су у најљепшем заједничком животу. Њихов брак је био примјер за поук.

ОПКЛАДА

Поред безброј прича и вјеровања, постоји и прича о вилама и њиховој „пакости“, које су се, могле врло често виђети на неким изворима, гдје долазе да се купају. Оне су могле да науде свакоме ко би се усудио, да у току ноћи, ремети њихов мир на изворима. Због тога се многи извори називају по вилама: Вилини извори или вилине воде.

Вјеровало се, да је вода са вилиних извора, не само „лака“ питка, него и љековита, па и чаробна. Да су момци, који би се водом са ових извора умиле, могли да се на ту воду огледну, а који би се „наште срца“ још и напили,

би им се испунила, да коју год ђевојку заволе, да заволи и она њега.

Ову причу прати и друга која се врло често завршавала кобно по све они који се, у току ноћи, намјерно или ненамјерно, нађу код вилиних извора. Ако се неко, макар колико био храбар, или било с чим наоружан, кладио да по ноћи смије отићи до неког извора, виле су му живот узимале.

На неком сијелу разговарало се о вилама и изворима ђе се оне, у току ноћи, окупљају и купају. Био ту и момак који је важио за најјачег и најхрабријег у селу. Он је пркосио и причи и људима који су причали. Говорио је да њему виле не могу ништа, ни по дану ни по ноћи. И тако, опклади се са присутнима да смије поћи до било којег извора гдје се виле окупљају, и да ће са тога извора донијети воде. Но, ови који су вјеровали у виле, да би били сигурни да ли је он стварно долазио до тог извора, условили су га да више извора забоду нож у ледину, да се зна да је тамо стварно био. Узме ти момак посуду у руке, а нож зађе не за појас и упуту се према извору. Кад је до-

шао да наточи воду у посуду крај извора је чучнуо. На себи је имао кабаницу, па када је хтио да обиљежи свој долазак ножем, како су се и договорили, нож забодје кроз скут од кабанице, и тако се такорећи прикује за земљу. Кад је покушао да устане, није могао. Он се уплашио да су га то виле ухватиле, да му оне не дају да устане и од страха је остао мртав на истом мјесту.

Залуду су га сједничари чекали да дође са „фрешком“ водом. Његов недолазак је и њих уплашио да нијесу смијели поћи да га траже.

Кад је свануло, нашли су га мртвога крај извора, са ножем прикованом кабаницом за земљу.

ОСЈЕКЛЕ МУ СЕ НОГЕ

Један од најугледнијих официра црногорске војске у колашинској бигади, имао је, веле, врло строгу жену, прави опалич. Најмилије јој је било, причало се, да изгрди чоека кад неко од виђенијих људи то слуша. Није имала страха, нити је ајала за батине.

Једнога дана, извео официр војску на обуку. И док је он војницима нешто објашњавао војници су сједели. У међувремену, његова жена нешто се била напачичила на њега и пошла к њему на занимање да га, по обичају, пред војском избрука. Угледа је он, а знајући да она к њему не иде без грдила, па да би мало и војнике припремио за тај немио случај који је очекивао доласком жене, а и себе да да одушка, повиче: „Војници, нека устане онај војник којег је страх од жене"! На тај његов апел, сви војници скоче ко по команди, само један остане сједећи. „А, што ти не устанеш, елови га официр по имену, зар тебе није страх"? „Е, јес' командире, страх ме да страше ни бити не може. Страше но од грома. Али, чим сте јој поменули име, мене су се осјекле ноге да се нијесам могао ни помаћи, а камоли устати".

У томе и жена приспјела и официр, зна се, добио намијењену „порцију".

ЦРНИ ПОВОЈ

Причало се, да је неђе у околини Полимља била једна породица из које је за седам година умрло седам брата и остала само још двојица. Породица је доста сиромашно живјела и имали су само неколико коза, које су им једну ноћ омркле, изгубиле се, и ови двојица браће пођу да их потраже, јер по један није смио никуд мрднути од куће, а отац са осталим чељадима осто кући. Пошто се смркло, чељад поспала, ватра се заташкала, а поред ње легао и старац на неку пустеђију, очекујући да му синови бану, јер им се, кад су год некуд отишли прибојавао да им се што не деси као и њиховој браћи. Кад, не потрај много, пошто су чељад поспала, кад на врата три жене и то: ђевојка, невјеста и једна постарија. Како су ушле у кућу ова најстарија одмах се претворила у кокошку и упутила се право према огњишту, прескочи преко угарак, па право на старца. Кад му приђи, прво га нагази на члањак, па кад се он не помакни она те на кољено, па на кук. Старац како се био прикрио неким копораном, пратио је „кокошку“ како се по њему пентра и припремао се да је увати. Кад му је пришла на кук-на дохват руке, не биди лијењ но испод оног огртача кип, увати је за обје ноге. Како је увати богоми је добро и по притегни. Станити ње вриска баш као кокошке, а оне двије, како чуни њу и види да је старац уватио, једна за другом на врата и отоле дал-табане, упрцај и утеци. А старац, како је увати, досјети се да то није кокошка, но вјештица, куд ће, шта ће, јер је чуо да вјештица може проћи и кроз рупу од пуљке, па да му не би побјегла, присјети се па са њом у црепуљу, па је одозго покриј сачем, па још на сац понавали неко камење да му се не би како измигољила. У томе бани му синови и он испричај шта је све било и шта је

он урадио и покажи им на црепуљу. Кад се свани, отац нареди синовима да строго пазе на црепуљу и на врата да им не умакне, а он ће да иде преко села да види да није ђе која жена умрла. Те ти он од куће до куће, ајд' полако, не чинећ и се мукајет, кад наиђ и поред куће сеоскога попа, кад тамо плач и лелек умрла попадија, већ је и на гробље понијели, тек што је нијесу и у гроб спустили. Приђ и он, погледај у сандук и не здрави им главу, но се окрени попу и родбини јој која је била око ковчега, и завичи: „Немојте је сада копати, она је жива, но ајте самном - ти попе и још која својта“. „Шта би ово сад“ зачуди ти се они, но немадни куј но он пред њима, а они за њим те право његовој кући. Кад дођ и тамо, старац им испричај све како је било: те како су дошле, те како се она претворила у кокошку, те како се пентрала по њему, те како је он уватио, а да све потанко и покажи им ђе је заклопио да не побјегне, па подигни они сач са црепуље, а она „кокошка“ из црепуље фрљи преко прага, тако да нијесу могли виђети ни куј се ђеде, без што је, веле, на праг остала нека слуз и као малко пепела. Те ти јадни поп и ови што су сњим били, отоле, ко без главе натраг кући. Дођ и тамо кад имају шта виђети - попадија се пробудила и оживјела. Онда су се и они увјерили да је попадија вјештица. Послије им је, веле, признала, уз дебеле батине, наравно, све шта је ђе коме учињела штету и да је са собом имала и четири њене пајдарице и да су оне убиле свих седам синова овога старца и увиле у црни повој, те да су ту ној биле ријешиле да и њих троицу докрајче и убију. Тако је поп и његово братство морало да „плати“ свих седам крви што је попадија приметнула, и то преко кумства.

После тога, веле, да је попадија за дуго живјела и да су је виђали јадну и чемерну и да је све бјежала да се ниђе са иксанима не срета, али се у селу тамоне више са злом нијесу оглашавале, нити је тај поп ишао по селу да прекађује и врши божју службу, било га је срамота. Не знамо је ли тако било, али се тако прича и помиње црни повој.

ПОЖУРИ ПОПЕ, ОТИЋИ ЋЕ МИ СВАТОВИ

Причају да је у Перка Болева била шћер тако лијепа да се од ње два ока нијесу могла одвојити. Додуше, веле, да је била вижљаста, да би ђавола на лед потковала. Ко би је год видио остао би забезекнут и опијен њеном љепотом. Ни петнаест година није имала кад су се момци за њом окретали и манитали. За њом, кажу да је помахни-тао и неки поп. Није јој дао изаћи порасе а да се није пред њу обрео. Пресвлачио се, кажу и у ђевојачке хаљине да га не би препознали кад код ње долази.

Но, чуо за њу неки Трипко Чађов који је имао сина стасалог за женидбу. Не буди ти он лијењ, но једног дана испред вечера, са сином, право у кућу Перкову. Кад уђи у кућу има шта виђети. Ђевојка као упис. Лијепа, анђео прави. И он залуди од њене љепоте да не умије изустити што је дошао. Ајд, некако се присабери и кажи што је дошао. Додуше, и син му је био љепушкаст, а на кућ и су били добростојећи, па су за Перка такви били добродошли да удоми шћер.

Тако ти они поразговарај и утаничи свадбу и работу, број сватова и кад по ђевојку. Кад дођи тај дан, покупи ти се сватови и у заказано вријеме право кући Перка Болева. Дођи тамо, посједај, попиј по ракију, наздрави. У томе и земан да се млада изведе. Ђевери, као што је и обичај, на ноге лагане, те у ђевојачку собу, младу за руку те шњом међу сватове. Но како је софра била постављена у двориште испред куће, млада тек што је сјела, кад, недалеко од куће, на једном брешчићу, помоли ти се маија у ђевојачкој роби, у колико ти га је млада угледала, узврпољи ти се и узнемири и не могни ти издржати, но ће ти ђеверима: „Вала, да ме оћете пуштити да скокнем до оне другарице да се са њом поздравим, е је њу

стид да дође овамо, а много смо се вољеле". Бевери, немајућ и куј, камо, не слутећ и шта ће се десити, немогни јој се одговорити но је пушти. А, она, ко срнадица, преко онога бријега. И, богоми позатрај. А ђевери, а чек, а чек, нема је. Те ти они, један за другим, њеним стопама, преко оног бријега да виде што затраја. Кад тамо, кад у једној долашици имају шта виђети. То не била њена друга-рица него поп, па се пресвукао у ђевојачку хаљину. Обалио младу и кидисо, да простиш, сав забалио од гаирета. А невјеста, и она убеутила и виче на изушт: „Пожури, попе, отић и ће ми сватови, пожури, попе, отић и ће ми сватови"!

Бевери, кад то виђи и шта им снаха са попом ради, нестани им бијелога свијета. Окамени ти се као да их гром гађи. Лијепа љепота да су погинули. Те ће ти један од ђевера, слушајућ и њено опомињање попа да пожури, искаменити: „Вала, журила, не журила, ми одосмо".

Отоле натраг и сватовима све кажи. Скочи ти сватови ко опарени. Као и њих да гром погоди. Ко кад се нијесу надали да ће их таква брука задесити. И како се они ускомешај да иду, а мајка ће им: „Сједите мало, јадни не били, причекајте. Сад ће она. Ја знам њу. Никад она није тамо пуно чамала, одмах се враћала. А то и није поп, анђели са вама. То је божи угодник, па га је Бог посло да је благослови".

ПСОГЛАВА

Након што је уништено Татарско племе остала је једна жена која је живјела у пећинама са јужне стране Острвице. Куд год је ишла носила је кото и прешлицу. Била је много крупна, крупнија од најкрупније двије Морачанке. Имала је, кажу, сисе да иг је унакрс пребацивала преко рамена. То је била Псоглава.

Једна Морачанка, пошла је била на њиву да жње жито. Понијела и дијете у колијевци. Колијевку је била оставила крај њиве, у лад. И док је она жњела Псоглава је наишла и кад је виђела колијевку, питала је: „Је ли ти оно мушко или женско дијете“? Мајка ђетета је одговорила: „Мушко“! „Оћу да га видим“ рекла је Псоглава, и загнала се ка колијевци. Када је доспијела до колијевке, зграбила је дијете и дала се у бјегство према пећинама у којима је живјела. Мајка ђетета је почела да запомага и кука тако да је чуо и њен чоек. Докопао је пушку и потрчо онамо за Псоглавом. Кад је дошо до пећине у којој је била Псоглава видио је кото над ватром и у њему његово дијете. Крај ватре је сјеђела Псоглава са пребаченим сисама преко рамена. Отац је опалио из пушке и смртно је погодио. Како је пушка пукла, она је, кажу, докопала кото с ватре истресла дијете и кренула да бјежи, вичући: „У јад дојка у лов пошла, а јаднија у дом дошла“!

Та пећина у којој је убијена и последња људождер-

Татарског племена-Псоглава, налази се у месту Јелошје у Острвици изнад Прекобрђа, а кото у којем је кувала отето дијете, узео је отац овог Псоглавиног плијена, и кажу да га је поклонио Морачком манастиру, гдје се, кажу, до скоро налазио.

РАДОВАН МАРТИНОВ И ЂАВО

У подножју Комова, са источне стране, било је једно мјесто, заборави сам како се звало-ако није Пресло, куда, ни у које доба дана, поготову не по ноћи, чоек није мого проћи, да му се нека утвара не привиди. То привиђеније се понајвише појављивало у виду козе, а појављивало се и у виду мачке, лисице, а често пута није се дало ни виђети, без што је пролазника пратило од уласка у шуму па до изласка на другу страну, и то кроз шуму, с горње стране пута, ломатајући и се као да је за собом вукло балван. Знало се, причали су, усундати чељадима око ногу и довести их до лудила. Бивало је, веле, пуно случајева, да су, нарочито жене или ђеца, добјежавали кући с малом душом, престрављени, тако да су многој ђеци морали и страу слијевати. И још веле, да је у сваком гаскању, олово са којим је гаскано, показивало лик тога привиђенија у лику главе од козе, од мачке, или нечега другога од чега се та особа престравила. Пуназину особа су, водили и код попа да им чита молитву не били им се свијест поврнула. Толико су, причали су, понављало случајева да се, у задње вријеме мало ко усуђивао, нарочито ако је био сам, туда да прође, а поготову ноћу не баш никако.

Но, причају, био неки Радован Мартинов, један грамаљ, ко од букве одваљен, снажна људескара која није знала за страх.

Крене ти тај Радован, испред саме ноћи и на катун звани Љубан, а пут га је водио баш кроз ту шуму испод Штавне у којој се то привиђеније и појављивало. Но његови, страхујући да ће се привиђеније и њему јавити, бранили су му да не иде, или да иде неко с њим. Али, Радован, оће па оће, и рекни: „Ма, идем ја само сам, па ако

се мене штс, привиди, привиђаћу се, бели и ја њему и за-памтић е Радована кад је туда наљего". Заметни ти Радован пушку, па отоле пут под ноге и запузај тамо куј је кренуо. Кад је био неђе на пола пута-кроз ову шуму, причини ти му се да се нешто ломата поврх њега. Богоми, не чекај он но скини пушку с рамена, припуни је и напријед доста опрезно. Кад је он напунио пушку онај ломат се, прича је он, поодаљи од њега. Кад мало напријед, преко неког пропланка, кад на један брежуљак, повише њега сиво-жућкаста маија, повила главу ко коза кад оће да се бодс с другом и попријеко убуљила и гледа право у њега. Упутила се поврх пута. Радован, кад је виђи, не биди му свеједно, а и не биди лијењ но упери пушку, нанишани у ону маију, не нишани много, јер се, вели, бојо да му не умакне, но у колико састави визире, а причали су, да, ће је оком погледо ту је и погађо, није мого промашити-опали. У колико је пушка пукла, она прикојаса је нестала као да је ту никад није било, само се зачу некаква цика и писка. И кад је утолила цика, а оно, из неких шкрипова, један јандал далеко, зачуј се неколико гласова: „Ош! Ош! Таман, таман, јесмо ли ти викали да не идеш на Радована Мартинова, е се заклео, да, ако му ко изађе на пут, да ће му одријети чапру на мачугу"! И, настане тајац. Радован погледај горе ће је гађо, не види се ништа. „А, куј се ђеде, бог ти свети" запитај се он. Те ти он на горњи крај, тамо ће је ово привиђеније гађо, погледај, нема ништа, без што се види ће је фишек погодио. Загледај се мало боље, кад оно, ту ће је фишек погодио једна кос налик на ногу од јарета. И реко би да је фрешка. Узми ти он ону кос па шњом у ће-су од дувана и продужи на Љубан. Кад се врати кућ и испричај шта му се десило, да га је привиђеније пратило и да га је он гађо, и да је ту нашо само једну кос и покажи је укућанима. Сви су рекли да је то био ђаво-канагасија га била, крс и анђио с овом кућом.

Од тада, ту се никад више, никоме није појављивало привиђеније. А Радованови потомци су, за дуго времена ову кос чували и носили као амајлију.

СЛУТИША

Посумњао чоек да му жена ашикује са комшијом. Нема мање штете, а више сјекиранције него кад жена човјеку иде „упријеко“ с другим, и ријеши он, да види да ли га жена стварно вара и да је увати.

И тако, из дана у дан, прати је он и меркај, прати и меркај, и, богоми, наиђи на „траг“. Кад се увјерио, и ако са много муке и тешка срца, усуди се да јој каже: „Богоми, жено, све ми се чини да ми ти нијеси вјерна, но да ашикујеш с тим и тим-каза га по имену“. „Шта то причаш човјече, обрусила ти се. Шта ти то нам пада. Што слутитиш злу без зла, оће ли ти се окаменити. А ће би ја то урадила преко тебе жива. Ух, не дај боже“ засикћи и „Добро, добро, жено, ја ето реког“ рећи ће чоек. „Немој да ти се чини, но добро знај да сам ти вјерна. Вјерна, вала, вјеруј ме ко на златан крс, ето“. Сиромаг чоек виђе да још мора да вреба да је увати. И он почни да кроји план како да је увати. И смисли, да се један дан врати са посла прије и да је вреба. Дођи до близу куће и сакриј се. Кад не прођи много, кад женин пајдаш, право у кућу. И како се нијесу надали мужевом доласку с посла, они ти се окомоти и почни с работом, а да врата нијесу ни затворили. Кад чоек виђи шта раде јуришај на врата. Тамо, жена с пајдашем, гола у кревет. „А поватасмо ли се жено, поватасмо, викни ти он из свег гласа!“ Како чуни чојека, бидни му изнебуа пајдаш, онако и без гаћа, фрљи из кревета па преко врата. Упрцај и утеци. А жена гола и јадна скочи испод поњаве и викни: „А, виках ли ти, за врат ти се обрнуле, да не слутитиш и би ти цаба викати. Но слутитиш данас, слутитиш сјутра, и ето шта си дослутитио. И ето ти га сад, па се ти стиди. Слутитиш слутитиш“.

ТАТИНИ КУМОВИ

У току II свјетског рата, дошла Италијанска војска у једно село у близини Мојковца и ологоровала. Војска је одмах почела да се кријепи, да се умива, брије и сл. и да спрема ручак. Но, Италијани су познати као причалице и чеврљала, па поред осталих ријечи највише су се чуле ријечи: „коместате“. У кући крај које су били ологоровали била је и једна ђевојка којој је било име Стака. Слушајући много ријечи: коместате, коместате, њој се учињело да они то њу зову кума-Стаке, па ће утрчати у кућу и рећи мајци: „Боже мили, мајко, колико ли је несретњи тата имао кумова, и нека код нас него и у Италији. Ево, сви ови војници, сви ме познају и сви ме зову кума-Стаке, кума-Стаке. Е, вала да имаш исплетенијег чарапа свијем би им дала по једне, кад су овако златни и поштују кумство“.

С ЈОВЕ НА ЈОВУ У АМЕРИКУ

Имали смо својти, што се оно каже и по крви и по млијеку, по читавоме свијету. И у Америку смо иг имали. И богоми, није да је иксан од камена и без срца, па да му не пада на ум за својтом, да јој се не ужели. Ужели брате, срце да ти пукне од жеље. Али, шта можеш. Такав је земан био да иксан није ни мого све својте да обиђе, да иг посјети. Но је, било иг је и преко свијета, што се оно каже. Преко мора. И ми смо имали неке својте чак у Америку. И то наше исте тетке. Чим су зафрндуљиле оне алачугу на мачугу и са неким лацманима и фираунима нокат у ледину, у бијели свијет. А да ни почешале се нијесу, да простиш, што им овамо остају једородитељи и све што су имале да за њима чезну и вену. Вену вала, верем да добију. Намљеле ти оне своју па иг за другога није било ни брига. Ко женско проклето, кад своју намеље за другога им ни нам не пада. Ни уво иг није забољело за нама.

Но крв није вода. Ми остали и некако, а бабо је стално патио што иг не виђа, што не може да иг посјети. И ако се на њиг био наљутио и заклео се био да им никада неће опростити, у души им је био све опростио. Опростио од велике жеље за њима.

Патио он тако, патио али никоме није казиво. Пеко у себе. И, богоми тако по задуго. Једном немадни куј и камо но то своје јадиковање и чежњу све нам испричај потанко, како не може да издржи а да иг не види. Јер, вели, оне у Америци или још неђе даље, а он у годинама, старост га притисла, а ноге издале, па може и умријети а да се не види са њима. И вели: „Да ме нијесу ноге издале, лако биг ја. Скокнуо биг до њиг, макар на један конак. Ето толико да се ражелим“. Али, макац-ни који кренути, ни који више чезнути за њима (стрва им се не знало), ће се обестрагаше у бијели свијет.

Богоми га жеља, што се оно каже, приморај да се и сам обестрага у Америку. Да иг тражи, да иг види макар се са пута и не вратио.

Спреми се он, узми таин, прибуж опанке па пут под ноге и право преко мора. Ајд, ајд, ајд, неђе пријечцем, неђе окукама, богоми бани у Америку прије великијег заранака. Право код њиг као да иг је ту оставио. Како он бани, настани грљење и љубљење, па и плача је, вели било. Ко дуго се не виђали па се једни другима ужељели. Није шала кад се брат и сестра сретну послије толико вакта. Ту ти се они испричај на дуго и на широко. Ада, о свему и свачему. Ада, питали су га и шта нам је крва отелила. Кад се некуј оде и своје пашче се ужели.

Но тата не научио да дуго сједи докон, ко сто послова му овамо остало не завршено, морао је да крене. Прекрчи он ту једну ној, опет притегни опанке, и истим путем натраг. Запамтио оно кудије је отишо па му је сад било лакше. Стигни, богоми, за виђела. Ево ти га, бану. Кад дође ко да нас сунце огрија. Ко да смо се бојали да ће не зађе. Ко никад не ишо на тако далеки пут. А он, богоми чио и одморан не ко да је ишо пјешке у Америку, но да је скокнуо ту до у воденицу.

Чим скиде обравницу с леђа, поче да нам прича, души му било лако, све-те како је ишо, те како је дошо, те како иг је нашо, те како живе, те највише како су нам се свијема ужељеле.

Но ми чули да је Америка далеко; и још да се у Америку не може пјешке, без вапора. Док ће он: „Не аветајте, ћецо. Јес, да је Америка далеко и да на путу к њој има и море велико, али ја сам пјешке и отишо и дошо. Пјешке, вала-вели он, ко што се гледамо“. А, како, сви ми у глас питамо? Велимо то треба да и ми знамо, да ако би смо се кад ужељели, да и ми скокнемо до тетака. „Па, лијепо, каже он. Ја ти ниђе нијесам ишо вапором. Не вала. Јок. Док је било копнине ишо сам ти пјешке, а чим сам дошо до мора, ја сам ти ишо све с јове на јову. Прешо преко мора и стиго у Америку. Дошо до њиг што се оно каже да ни опанке нијесам оквасио. А без вапора сам се и вратио, опет с јове на јову.

Није Америка далеко за добра пјешака, још ће има јова.

УЧИН

Поред бројних вјеровања која су постојала у народу, раширено је било вјеровање да постоје и „учини“, тј. да одређене (женске) особе имају моћ да направе „учин“ и да човјека угрозе, да му направе трагедију у породици, нарочито за малу ћецу, да их покупе ко чума.

Прича се, да је, не тако давно, један човјек чије име је добро познато, имао троје ћеце и да му је свако умрло за четири дана.

Послије ове породичне несреће, пође ојађени отац, код једне гатаре, за коју се вјеровало да у шољу може све „погодити“. Попију по каву, преврну шољу и кад је шоља „одлежала“ одређено вријеме, узме гатара шољу и почне да „чита“. Да „иде“ по шољи од знака до знака и да их тумачи. Послије „читања“ шоље, каже му: „За твоју несрећу и помор ћеце, крива је женска особа. Закопала ти је неће, око куће или пута кудије идеш „чини“, и док то не наћеш, нећеш се имати окошта богу молити, нећеш ђетета извијати из колијевке. Но узми тајин и право пут Сјенице, код тог и тог оца. Он ће те сјетовати шта ти треба даље радити да се овијег мука ослободиш“.

Но, кад је човјеку мука, он тада све слуша и све вјерује.

Порани ојађени човјек, онако тужан и чемеран и, како га је гатара научила - право код оца. Испричај му све како га је зло задесило, како је за четири дана укопао троје ћеце, а да ни сата нијесу боловала.

Узми ти оца књигу, причаше он, па листај, читај, листај, читај, једном застани и почни да га пита: „Те, је ли ти кућа испод пута, је ли ти кућа изнад ријеке, је ли ти мост близу куће, јесу ли ти врата од куће окренута према истоку, је ли ово, је ли оно, је ли, је ли...?, а да све опиши

као да он ту живи. Богоми га припитај да ли му у комшилуку живи „така и така“ женска особа. Кад све то испитај, реци му: „Под плочом, испред прага од куће су ти подметнуте „чини“ које су ти „усјекле“ ђецу. И, док, год те „чини“ не уколониш, дина ми дјечји ти се плач неће чути у кући“. Направи му оца још неки запис, кажи му ђе треба да га ушије у одијело и како да га чува. Уз то, кажи му, кад дође кући, да никоме не прича ђе је био и шта је добио, јер би му долазак био бадава. Да дигне плочу испред прага, и све што нађе под плочом, да свеже уз плочу узицом од кострети и да узме плочу у наручје. Да иде натраг до највишег вира на ријеци која му протиче поред куће, и кад дође тамо, да плочу са „чинима“ баци у воду и реци му шта треба три пут да рече, да му се несрећа не би више поновила. Али тај савјет не смије никоме повјерити док не чује за зле гласе о особи која му је „чини“ подметнула.

Јадни човјек, послвије оциног савјета, немадни кад рећи и ни збогом, но натраг чим дођи и кући, не реци ни помого бог, но одмах на плочу испред прага. Подигни је кад има шта виђети. Под њом три корубе од јајета, у свакој по прамичак косе од ђеце. У том замотуљку још три црвена конца и на сваком по коријен од некакве траве, по једна грашка и још некаквијег чуда и све замотано у један обојак од пелене.

Кад јадник све ово виђе, мркни му свијест, замало бездуше. Докопај ону плочу и оне замотуљке „учина“, и онако као га је оца научио, носи, носи, те све заједно баци у вир.

Врати се кући, никоме ни слова о томе ђе је био и шта му је оца рекао, и шта је нашао под плочом од прага. Кад, ујутру глас по селу: „Утопила се „та и та“ у ријеку. И то баш она особа за коју га је оца и питао.

Послије су се овоме, родила два сина и двије шћери. И, вјеровали, или не, на дан писања ове приче, све четворо ђеце, на које се ова прича односи, била су жива.

ЧАРАПА ЈЕ КРИВА

Пође једна одива у род, а пошто се подуже задржала, чоек јој се ужели, па ће и он, за њом, у тазбину. Кад је дошо, зажелио се жене а и она њега и договоре се, да он, увече, кад остали поспу, дође код ње у постељу. Пошто је она спавала с мајком, да би је препознао, договоре се да она обује чарапу, па ће он, по пипању знати која је она. Тако и учине. Кад пођу на спавање шћер и мајка, опет заједно, а зет посебно. Но и ташта, ту ној, као да је ђаво наговорио, обује чарапе. Зет ослушкуј, ослушкуј, па кад оцијени да су сви поспали, полако, пипајући, те код жене и таште. Но како му је ташта била ближа, чим је дохвати за ногу, напипа чарапу. Привуци се те поред таште. Богоми је добро „одалами“. Кад обави поса врати се у своју постељу, мртав задовољан. Кад ујутру жена љута да пукне, па соиши на њега, што је преварио. Он се зачуди шта то она прича, па ће зачуђено питати: „Па, јеси ли ти, жено луда, или ти је било што сам те два пута...? „Кога, јадан?, мене, богоми нијеси ни једном, а не два пута, но си ти то мајку, јер је и она била у чарапама“. „Какву мајку зли јој се пут десио, зар је и она била у чарапама“ зачуди се зет. „А, зло ти у дом. Црна образа, сад. Нема чекања, но се спакуј да бјеже кући. Но како зет поодавно није долазио у тазбину, шура му устани прије њих и пођи на катун да доведе брава да закоље да угости зета. Кад се врати са лубином у бисаг, сретни зета и сестру ће одоше. „Бе ће те ви то, запитај их“? „Вала, ми одосмо, одговори му зет, и мимо њега, продужи пут.“ Криво то било шури, што се тако на брзину вратише, а поготову било му жао што је ишао у планину и заклао овцу да га угости, а он оде, па ће љутито рећи зету: „Дивно ли ми ноћас јеба мајку. Да знаш да ти то није поштено, али ајд“! Зет се зачуди, одкуд то шурак сазна за то, па му се окрени: „Е, богоми нека сам, небила она обувати чарапу“!

ФРКМАН

Пронијела се прича, да је негдје, у некој манипулацији, балван једном раднику осјекао главу и да се тај радник повампирио и да му труп, без главе, по ноћ и иде по селима, па пресрета људе и напада их, а нарочито женску чељад. Ту прикојасу назвали су Фркман. Од тог Фркмана код народа је завладала права паника, да су се, чељад, још за дана затварала у куће, да им Фркман не би бануо. Било је оних који су знали да од Фркмана нема ништа, да је то измишљен случај, али су то користили за своје несташлуке и за застрашивања. У селу је био неки Јосо, који је поцио дан ишао од куће до куће и доколичио, а увече би засио у чију кућу или Ан и застракивао би док чељад обезвијај од несанице. Договоре се неколицина, да под маском Фркмана испрепадају Јоса и да га одуче од ноћног лутања. Нађу они једну тикву, прорежу на њу два отвора као очи и један отвор као уста, запале свијећу и ставе у тикву, а тикву понесу у гробље на један „фрешки“ гроб, а они се сакрију између гробова да сеире шта ће Јосо радити кад наиђе поред гробља. Кад је Јосо наишао, примијети свијетло са фрешкога гроба и почне застајкивати. Виде они да се он већ уплашио, па скоче иза оних гробова, с некаквим приткама, сколете га и почну га млатити. Он трљапи да бјежи, али није могао да им умакне, но су му се ноге „узеле“ од стра. Стани га запомагање и кукање, а ови навалили за њим док су га угнали у кућу. Кад је бануо на врата завапио је: „Спашавајте удави ме Фркман и с малом душом се пребацио преко прага у кућу. Послије тога дуго је боловао, али никад више није ишао по селу ни примрцао, а причао је како је видио Фркмана и да је главу имао вишу од каце, а зубе као српове. Тако се о Фркману за дуго говорило и дјеца са њим страшила, а Јосо је до смрти вјеровало да га је Фркман ћерао и туко.

УДРИ, УДРИ, НЕ ПРИСТАЛО МИ

Посијао би Трипко Мујов јечам горе на Изласке. И кад је јечам стасо за жњетву, он је требао да скокне до на катун да прегради тор бравима и да још нешто оповиди. Кад је кренуо да иде, заповједи снаји од најстаријега сина-Заки, да иде, да жње јечам, и то да порани за лада, да се касније, кад прижегне, не би клас трошио, јер је јечам презрио. Сна му, знајући да је свекар напрасан и врлетан, а и њој је годило да за лада што више пожње, узме колијевку на раме, у неку чабрицу воде и срп, те на горњи крај. Кад дођи на њиву, задој дијете, прикриј га а ону колијевку поткочи да се како не преврне. Докопај они срп па ускочи у они јечам и кидиши да жње, не би ли га што прије пожњела, јер је знала да он само њу чека и да помоћи нема с друге стране. А жњи, а жњи-падају руковети као да је у њиву упао косач а не један срп. Сунце оскочило повисоко, дан поодмако, а дијете мирује. Не чује се. Често је она бечкала колијевку да се дијете не пробуди, али јој мило што оно спава, да јој не смета да би што више пожњела. Што дан више одмиче, она ни да почине, навалила да би пожњела што више, да се други дан не ломата са колијевком уз ове вознике. Богоми, дан скоро и пасај, а дијете никако да се пробуди, а и њој почни надолазити млијеко, па јој се прси, да простиш, убамбечиле ко мјешине. Те она преко оне њиве, ка колијевци. Дођи тамо, подигни ону стручицу с лушца, кад има шта виђети, нема ђетета у колијевци. Знала је да се оно само није могло извадити испод повоја, а и да је могло, могло је само испанути из колијевке, али се није могло никуј ђести, јер још није било проходало. Закукај она из гласа, шта би, куј јој се дијете ђеде, почни да се удара песницама у главу, да чупа косу, да запомаже. И док је она запо-

магала, бани јој и свекар. Притрчи да види шта се то десило, да га није, не дај боже, змија запунула, јер, веле, да су и змије врло поклапне на колијевку. Дођи тамо, погледај, кад има шта виђети-нема ђетета. Зака му испричај све како је било. „А, је ли се ко намањиво овудије, данас" припитај је он. „Не, вала, бабо, нијесам виђ ела живе душе, без што је једна мачка вребала тице по стрњаку" одговори му јадно-сна. Шта да ради горски кукавац, то му било прво мушко унуче, а још лијепо ко златна јабука и да данас остане без њега, на правди Бога.

Но, богоми се поодавно зуцкало по селу, да је Дунда Гољова вјештица, пасје јој сириште преко зуба. Сини ти то Трипку кроз главу, па свитни преко једнога потока, право ка кућ и Гољовој, и закуни се сам себи: „Е, вала, даваће ми дијете, или ћу је на огањ спржити". Дођи тамо, и кад је прилазио ка кућ и, причини му се да неко нешто прича или пјева. Улакти ти се он и прифуљај крај врата. Ослушни, кад из куће допире глас: „Данас Дунда поранила и добар лов уловила". Кад то Трипко чуни, помисли: „а ту смо", маг на врата, кад она расплела косу, пјевуши и чешља се. Акни, јадни Трипко, ко, што му баста, ускочи, докопај је за оне перчине, не дадни јој ни да се помакне са оне столице, а како је у руци држо чибук тисови, оним чибуком по њој. А једном, а другом, трећом. Богоми је окрпачи добро. А, она кучећа шћер, причо је то Трипко, ни да помакне, ни да јаукне, само понавља: „Удри, удри, не присјело ми". Викни Трипко: „Кажуј, вјештице, куј ми је дијете". Виђи Дунда злу прилику и да јој је то последњи лов, немадни куј, но ће Трипку: „А, Триле, дијете је ту, ја га донијела да Заки не смета жњети, а и да га не би каква бауљина напала у колијевку". Маг под накав кревет и извуци некакву наћву кад дијете у њој. Погледај, кад ништа без сјенке од онога ђетета. Само још живо. Блиједо, ниђе капи крви у њега. Око врата читаво поплављено, а испод грла све плаве тачкице као да су га буре уједале. Кад види дијете какво је, нестани му бијелога свијета. „А, шта си урадила од овога ђетета кучја шћери" завичи Трипко, а како је држо за перчин,

докопај бритву из цепа и оно перчина што му је било у руци, осијечи јој, да је обиљежи и народу покаже да је вјештица. Стрпај они замотуљак перчина у цеп, докопај оно дијете, више мртво но живо, те кући. Кад дођи и испричај све како је било, ђе је дијете нашо и да је Дунди осјеко перчин, да му, сјутра не би могла рећ да лаже. Кад је Трипко то причо, а жена ће му: „А, ну ми тај перчин да га нешто погледам“. Како јој га Трипко додај, а она са оним смотуљком те право у фуруну. Како почни перчин да гори, а оно, затутњи по фуруни ко да је у њу упо камен воденички. „Што то баци у ватру, жено, оће ли ти опанути, да ме, сјутра Дунда Гољова увати у лаж“ завичи Трипко. „Не бој се, Трипко, неће она више ничију ђецу кобити“ завичи му жена. Сјутра ће се све знати. Кад, ујутро, само што се раздвојио дан и ној, кад глас: „0. Трипко Мујов. 0, Трипко Мујов, море“! Искочи Трипко, одазови се, кад Богдан Симонин: „0, синој је изгорела кућа Гоља Бешурина и у њој му је и Дунда сагорела, па да знаш“!

ХВАТАЊЕ ВЈЕШТИЦА

Те опаке бездушнице свуда су се појављивале и народу, нарочито својему роду много јада запијевале, а, богоми, бар тако се вјеровало, много домова угасиле и у црно завиле.

Трудили су се људи да их открију, похватају, униште. Једном ријечју речено да се спашавају од њих - напасница.

Причао ми је седамдесетогодишњи Вукашин Бранковић из села испод Созине (Црмница) да су му причали његови стари, како су се борили против вјештица и како су иг ватали, и вели: „Причали су ми, ако би се посумњало да у селу има вјештица - ками им у кљун, онда би ти се људи, кријућ ке, код куће „тога и тога“ окупили. Ту би ти одредили неколицину момака да узму тикве - водењаче (сурњаче) и да иду на одређени извор, да са њега захвате воде и да са том водом опкруже око села и саставе круг код куће из које су и пошли. Ово путовање би морали обавити прије зоре и пјевчева, а у путу да се никуј не окрећу нити да што зборе. Кад дођу у кућу, оне тикве са водом би објесили на вериге, а отворе на њима би затиснули (зацепили) неком травом званом „кострика“ која је била трновита.

А, онда би они људи који су дошли да обаве тај посао-да провјере има ли у њиховом селу вјештица, наставили да пију и да чекају, да ли ће се која женска особа појавити да тражи милост да је „ослободе, јер се вјеровало да је вјештица ако је „опасана“- водоношама заробљена и ако је они не пусте из тикве она мора угинути.

Ако би се која особа „офирала“ да је та што је траже, чим би банула на врата прво би се загнала ка веригама да се ухвати за оне тикве, јер, веле, ако би јој то успјело, он-

да би им „акција хватања“ пропала, а она би била спашена и више јој нико ништа не би могао. Ако јој то не успије, постајала би немоћна за било какав учин било коме. Све ове радње би се одигравале прије изласка сунца, односно прије него зрак сунца „гране“ у кућу у којој се „ловци“ на вјештице налазе. Након тога, људи би се разилазили и обавештавали село да су обавили ћерање злих духова и да ли су имали улова или да је село чисто од нечастивих особа.

ПРИЈАТЕЉИ

Пођу два добра пријатеља из Полимља, у лов. За дуго су лутали по шуми, за керовима и кад им се досади, а и пригладне добро, ријеше да мало одморе, а и нешто да презалобаје. Фабну и керове да и они мало одморе ноге и на неком пропланку сједну, отворе торбаке и изваде то што су били понијели за ужину, да поједу.

Дођу им и керови, који, наравно нијесу остали без дијела од ужине. Кад се керови мало одморе и поједу то што су им газде дале, почну се играти. Затим, један кер је лежао, а други приђе и припиша уз њега.

Гледали то ловци-пријатељи, па ће један од њих рећи: „Ови наши керови су бољи пријатељи него ја и ти“. Овај други, не оцјенивши што му то пријатељ каже, мало као да се љутне, запита: „А, како то да су наши керови бољи пријатељи него ја и ти, по чему си то закључио“? „Тако лијепо одговори му овај и покаже му руком. Ено, видиш како онај мој кер припиша уз твога баљова, а он ни да се помакне, а не да се наљути. Да сам ја тебе попишо, ти би се на мене и наљутио и вјерујем, ако се не би потукао, али не би самном никад више зборио.

Тек тада други укопча што су керови бољи пријатељи, и уз смијех му одобри да је у праву.

ЦОДА

А, земља јој кости истурала! Ни мртвој јој ми није мило име поменути. Бастало јој је учинити што никаква милет не би учињела. Онамона, ничега се није стиђела, ни бојала. Једнак јој је био и дан и ноћ. За срамоту није ајала. Шћ аваше се, онамона кучетина, с најсилнијим чо-вјеком ушапити да се бије. И ко јој није био вјеш, отишо би црна образа. Кије она чињела узмака но, да простиш, чоека за „живот“: кип, па богоми - притегни док му се савиј мука на срце. Колико је по онамоњој тољага ударило... да је по пашчету липсало би, а она ни абера. Но, што зарежи у главу то и учини. Није дала чоекку испећ кумпијер, а да му га не украде.

Једном покојни стрико Шпиро био код брава, пода-леко од куће. Била јесен, па наложио ватру у колиби и запретао кумпијере да се пеку. Изађи он да види браве, па се поврати и опипљи кумпијере, а они - ни чули ватру. Он им опет наложи и пригрни жара, па опет изађи да нагледа браве, кано у јесен: бојо се од дивине, ками им у вилице. Поврати се, опипљи кумпијере, оћеш, а да ни чули ватру! Шта је бог ти свети, што се не пеку, зачуди се он, не било му тешко. Ко да се сјети да неко печене узима, а друге преће. Али, нешто јес - помисли ти он, па ти се фино сакриј у један шиб више колибе да види да ко не улази и у колибу.

Не потрај дуго, кад она маија - фук те у колибу. Богоми се он улакти и привуци на врата, кад има шта виђе-ти. Цода већ испретала печене кумпијере, а друге већ меће у ватру! Како га виђи на врата, усмуцај се па са оним печеним кумпијерима под цупу.

Улети он, не било му тешко, те увати за врат па са њом ка оно с туцљем на оне вруће кумпијере: гњечи и

гњечи и гњечи ада док јој је пасју душу чуо. Онако на оне тек из ватре извађене кумпијере. Друго би се с душом раздвоило, а она: како ју је пуштио - нокат у ледину, као да је ни бува није печила.

Шта да ти причам - ни под ками није дала оставити. Ситно ти је за њу било Тару прегазити и прескочити у Турску да дрпи колико може довуј. Једном је једном Турчину ципцијело месо дигла с тавана и то јој га је још он заметнуо на леђа.

Ево како ти је то било.

Док су чељад намиривала стоку, она ти се уфулај у кућу и право на таван. Назбијај пун арар меса и шћућури се док чељад ућу у кућу и посиједај око синије да вечерају. Тада она, бог је и мртву убио, крени да се скине, па се под оном теретом овујај и одозго полети те и она и врећа право пред врата - гњец! Појури се чељад по кући, на врата, кад Џода с врећом. Оклен ти, налет те било? Она њима: Добровече, могу ли коначити? Е, не вала, викни они газда, но нека те сутара носи оклен си и дошла. Па, заметните ми ову врећу, да идем. Онај учини тако, а она врећу на леђа па у тмушу. Они ујутру погледај на таван, кад оно: ни кос меса им не оставила. Удари телал, али цабе - Џода је још док је био мрак упрцала натраг, преко Таре.

И тако је цијелога вијека: све из јада у јад, из крађе у крађу, а све о злу ручку и горој вечери. И сви викагу да није сама, но да с њом има проклетијег, анђели с овом кућом. И било иг је. Да иг није било, од тољага би сагњила и липсала, а овако, бог ми и душа нијесу за њу пријотале, но је живјела преко осамдесет година, ко да се ранила на мед и млијеко.

НАДПРИРОДНА БИЋА, ЧИНИ И МАЂИЈЕ

У натприродна бића сврставани су људски створови - људи и жене, који су били у могућности, да својим понашањем, по дану или ноћи, у кући или ван ње, у селу и ван њега да изазову или направе - изведу неку радњу злу или добру по људе, која је непозната за обичне људе, туђа и немогућа. Таква бића су, код народа називана натприродним, па су творци тих „чуда“ различито и називана: вјештице, вјештац, здувачи, вампири и којекаквим још именима. Тих дјела и злодјела у народу је безброј запамћено, па се као таква са пуно вјеровања, преносе с кољена на кољено. И што је посебно чудно, таква збивања се и дан, данас појављују у народу, па отуд и вјеровање да постоје и бића - људи који су у стању да „чине“, па ће мо о једном таквом случају, и данас врло познатом у народу, нешто више рећи.

У једном селу у долини Таре, на домак Мојковца, до недавно, живио је један човјек, за којег се вјеровало и говорило „да све зна“ и да је свемогућ. Тога човјека којему је свако тепао „Вуле“ (нећемо му име помињати) лично је познавао и аутор овог текста, чак, са њим био и лични пријатељ, и, ево, да вам га опишем.

Припадао је физички најразвијенијим људима у долини Таре. Био је изузетно јак и снажан, тако да је могло двеста килограма било каквог терета понијети ко од шале. Могао је, на једном оброку, појести више него четири човјека. Био је веома гостоприман и пун хумора. Био је добар домаћин и малдар. Волио је стални контакт са људима. Највише је биваковао на планини као сточар. Сам је радио све око стоке - и музо овце, и сирео, сакупљао мрс и радио све друге послове око сточарења. Његове овце увијек су биле боље и гледније од других, а увијек их

је имао од педесет до сто оваца - музара. И коњ му је био много вреднији од других. У породици је увијек био веома расположен и за све толерантан. Такав је био и међу комшијама. На њега се нико није знао наљутити. Волио је да са људима често разговара, да их савјетује ама баш о свему, да им помогне. А та његова помоћ била је веома загонетна и на одређени начин магична, свемоћна, чудесна, таква какву други нијесу могли пружити. Зато ћемо, да би бар дјелимично дочарали његову „моћ“ натприродног бића, навести неколико карактеристичних примјера и прича.

Прва прича:

У разговору са њим, пожали му се један Штитаричанин, да то мрса што имају све оће да му пропадне од пљевка - црва и да га не могу одбранити од муве. Да му је пљевак (црв) напао и каце и карлице, и све судове у којима прихватају млијечне производе, па и ћедило на којему циједе варенику. На ту његову жалбу, Вуле ће: „Није то ништа, оће то ће има доста мрса“, и изађе из куће и донесе на један лист бљуштура (лопура) једну шаку земље и то дадне овом Штитаричанину и рече му: „Нека поспе ову земљу планинка, кроз решето, по тим судовима на којима има пљевка и неће се то више, ја млим, десити“! Однесе Штитаричанин ту земљу и поступи како му је Вуле рекао, и заиста сјутрадан тога пљевка и црва није било нити их је касније било.

Друга прича:

Купио један шумар (и он је жив) кера. Али, када га је год извео у лов, кер му је бјежао ка првом газди и никако није хтио ни да оњуши траг дивљачи. Последњи пут, кад га је шумар вратио од првог газде, сретне се са Вулем и Вуле ће: „Куј се ти то, шумски шеташ са тим „љепотаном“? А, шумар му објасни да му кер стално бјежи и да неће да тјера звјерку. А Вуле ће: „Немој ти, шумски да му подваљујеш. Он је добар и све ће да те слуша“.

Узме га за ланац, па са кером, полако, као непримјетно направи два-три круга око шумара, а у том кружењу као да је водио разговор са кером: „Што ти, рогања, рогања, не слушаш твога газду. А, што, но да се он на тебе љути“. И када је саставио круг око шумара, додао му је онај ланац и реко му: „Пушти га слободно, неће ти он више бјежати“. Тако је и било, прича овај шумар. Он је пустио кера за собом, и никада му више није бјежао од куће, а када га је год извео у лов, кер је био врло добар и по читав дан би тјерао звјерку, све док га не би шумар - ловац „позвао“.

Трећа прича:

Један му комшија „ухватио“ волове да оре. Али, оћеш - један од волова неће ни за живу главу да повуче у јарам. Уколико га, кажу, ухвате у јарам, во се почни копрцати, зајарми се и пане у бразду. Ни батине нијесу помагале. У том моменту, поред њих однекуд наиђе Вуле и запита их шта то раде. Када му објасне да неће један во да повуче, а Вуле ће: „Мора да сте га преватили. Ну, дајте ми тај тељиг са тога другог вола“. Они му га додају, а он, онај тељиг окрене неколико пута, као непримјетно, наводно да га је „преврнуо“, окрене овом волу што неће да вуче, око врата, затим га увати у тељиг (јарам). Увати и оног другог вола, па ће газду упутити да иде испред волова а он узме рало и крене: „А мали, а Бог ти помого“. Волови крену напријед као најукији и никада више није било проблема са „неукиим“ волом.

Четврта прича:

Један сељанин имао је коња који није дао да се самар стави на њега, а камоли да се натовари. Ни по неколико људи га нијесу могли укротити и осамарити. У тој вервели однекуд наиђе Вуле, па по обичају, загалами на те људе - што муче коња. Кад му они кажу да не да да се осамари, а он ће: „Мора да га попруг штита. Ну де те ми тај самар“. Кад му они додаду самар, он узме

и замијени попруге - први мјесто задњега. Уз замјену попруга, нешто је, као критиковао „дората“ што не слуша но да га бију, и он је, када је замијенио попруге самар ставио на коња који, ама баш ничим није мрдуо, а није се бранио ни натоварити, чему су се људи чуду чудили. Они остану да раде свој посао, а Вуле продужи свој пут.

Пета прича:

Пошао му један комшија на пазар да прода једно јуне. Јуне није хтјело, ни за живу главу да крене напријед. Колико су га год вукли напријед, и тукли, јуне није хтјело да се помјери. Како су га год повукли напријед оно је пало и легло. У моменту док се газда вукао са јунетом и тек када је одустао да тјера јуне на пазар, наишао је Вуле и запитао: „Шта бијете то теле“? Комшија му одговори да им је цаба вућ и и тућ и, неће јуне напријед! „Е, не умијете ви да га водите. Уплашили сте га. Дајте га мене, и ја ћу на пазар“. Узме оно јуне за везу и викне, тј. почне му тепати: „Ај сиса, замном“! Оно јуне устане и за Вулом, као пашче, пође и до Мојковца ниђе га нико више нити је био, нити водио. Кад стигну на пазариште Вуле газди преда јуне. Опет случај за чуђење.

Шеста прича:

Пао велики снијег и један му комшија хтио да из једне штале пресели краву у другу. Како је снијег био велики, окупиле се комшије да му помогну. Но, снијег био велики, а крава тешка. Сви напори да краву поведу пртином били су узалуд. Чим са кравом крени у пртину она се погрезни и обали. Десетак људи нијесу могли да је поведу и преселе. Наиђи Вуле и сврати да види шта се то комшије муче са кравом. Када види шта они раде и да им је залуд мука, он све комшије удаљи од краве. Одломи један прутић, помилује ону краву потера је и викне: „А ну сиса полако. Ај, да ти се ови доконици не смију, уз још нешто приче и „тепања“. Одатле, уз једну страну, Вуле

пред кравом, а она за њим, као копнином, оде из једне у другу сувоту. Комшије остану чуду да се чуде.

Седма прича: (опет о Вулу)

Вршило предузеће откуп крупне стоке у Пољима. Када су требали да утоварају стоку на камион, све је било у реду док су требали да утоваре једну краву. Е, онда су настале муке. Никако крава није хтјела да најави на даске којима је требала да изађе на камион. Вукли су је људи, гурали, тукли, али цабе. Она падне и ни макац. Кад су трговци већ одустали да је живу товаре, наиђе Вуле и почне да им се смије - како њих толико људи не могу једну краву да утоваре и да им виче: „Е, баш сте невидбрави, кад ви једну краву нијесте куветни утоварити“. Узме ону краву за везу, па завиче: „Гледајте, ја ћу вам је сам утоварити. Измакните се, препали би међеда“, па ће полако крави да виче: „Ајмо полако, ајд, да ти се ови доконици не смију, ај, сиса“, па он пред кравом, а она за њим, уз ону даску, право на камион као преко долине. Ови људи су се крстили од чуда.

Осма прича:

Вукао му један комшија пластове на волове на планини. Но како су пластови били велики један омањи во није могао да вуче. Наиђе Вуле и кад види да комшија хоће да пластове претрпава, да прави мање пластове, он завичи: „А шта то радиш, што то разваљујеш“? „Не може овај мали во да вуче, па морам да пластове преполовим“ одговори комшија. „А ну тога великога вола доведи и немој то разваљивати“ завиче Вуле. Приведу великога вола у јарам, са друге стране Вуле узме јарам преко прси, па викне: „А, воко, а Бог ти помого“! И тако сваки пласт са већим волом извуче уз једну страну звану „АЛАЧКА“ преко триста метара успона. То се и данас препричава као чудо које, ко није гледао својим очима да не може повјеровати. Али очевидаца има и данас живих.

Девеша прича:

Имала једна планинка десет крава. Биле су добре и млијечне. Али једнога дана, када је хтјела да их помузе ни једна није дала прић и к себе. Гицале су се и браниле, да ви и оно варенике што је уграбила да помузе просуле јој из кабла. Та нервоза код крава трајала је неколико дана, да нијесу дале да им се дохвати за виме, а не да се помузу. Пожали се планинка Вулу шта је снашло. А Вуле ће , у његовом стилу: „А, мора да иг много штупаш за сису, па их боли”. Приће једној крави, почне јој тепати, и затражи од планинке кабо и почне је мустити, разговарајућ и са кравом: „Шта је тебе, кучкосиса, што ти твојој - осло- вљавајућ и планинку по имену, не даш да те помузе” - Та- ко једну, другу, трећу, он помузе сваку да се ни једна ни- је бранила и гицала. Касније се краве нијесу браниле ни планинки, а шта им је Вуле шаптао она није могла чути.

Десета прича:

У истом катуну једна планинка приће да помузе кра- ву, кад, умјесто варенике она почне измлазити ћићеру крв. Шта би, како би, нема појма, тек вареника крвава. Исприча она то Вулу, а Вуле ће: „Боготи не бестијај. Ни- је то ништа. То се вареника мало замутила, па се теби чи- ни да је крв. Но, ај ми донеси тај кабо да ја видим”. До- несе му планинка кабо, узме га он и право под краву. Из- музе неколико млаза оне замућене варенике и однесе је подалеко од колибе и проспе. Је ли што шаптао, или ни- је, планинка не зна, али вели, чим се вратио и поново по- чео да музе краву да је вареника била чиста потпуно, као и обично. Дода јој он онај кабо и савјетује је са које стра- не треба да прилази крвама кад их музе. Послуша га она, и вели, никада више јој се није десило да помузе мутну (крваву) варенику.

Једанаеста прича:

Наиће Вуле кроз један катуна. У пролазу сретне једну планинку, познаницу, и она му се пожали како јој миши

пуваћ и не дају разлити варенику но јој све карлице по-пљачкају и огалате. А Вуле ће јој рећи: „Богоми, госпојо и они су живи створови, оће да једу, а ти шкрта па им не даш. Но ја тебе да научим шта ћеш да учиниш. Узми један комат сира, добро га осоли и понеси га и стави тамо окле миши долазе. Остави им нека и они нешто презалогате, И то сад, одмах. И немој бити циција, но кад год се сјетиш, понеси им, немој чекати да ти они долазе”.

Богоми га планинка послушај, понеси им сир и стави баш тамо где јој је Вуле рекао и пуваћ и јој више нијесу долазили, нити правили штету, а што, то само Вуле зна.

Дванаеста прича:

Знао је Вуле и да слије страву ђетету или препаденој особи. Ко му се пожалио да му је дијете препадено, дошо би он код куће тога, и рекао би (ако је мушко) где је тај куроња што се боји. Наредио би да му донесу воде са најближег извора у неку посуду, али особа која иде по воду да се никуј не смије окренути ни при одласку и по повратку са воде док му воду не преда у руке. Морали су му донијети олово - пушчано зрно које је испуцано, воду би ставио у неки суд, а оно олово би ставио у кашику и истопио би га. Кад се олово истопи, он би га сипао у ону воду. Оно олово уколико би пало у воду од њега би се стварала фигура - лик у оргиналу особе од које се дијете препало да се, по тој изливеној фигури лако могла препознати дотична особа. Затим би, од оне воде у којој је слијевао страву дао препаденој особи да три пута попије, затим би га са истом водом окупао, а остатак воде би просуо по псу, и с тим би ова врацбина била ВРЛО УСПЈЕШНО завршена.

Знао је овај Вуле да заварчи овцама које оболе „од вимена”, којима се отворе ране. Знао је да заварчи стоци од уједа змије. Знао је, врло вјешто да помогне овцама или кравама при отељењу да се лакше раздвоје са мла-

дунчетом. Знао је да ублажи ломове на ногама код стоке. Знао је много. Знао је што нијесу знали други људи.

Најмилије му је било путовати по ноћи и по селу и по планини. За страх није знао. Понекоме би и дао по неки савјет: „Чувај се, има кучкосиса. Ни мајци се не смије увијек вјеровати, итд“. Знао је такође, понекој женској особи да рекне: „Намој да ја и ти имаднемо грке“. Оружје никада није носио. Носио је само, како би он реко-бри-твулин, „ето нек се нађе чојеку при руци“.

Било је неких жена, бар тако се у селу причало, које нијесу вољеле да се са Вулем сретају. Једна је од њих говорила: „Да није онога великога трокурила са двомеђе, те ми туче лук на врх главе, ја бих овудије царовала. Запамтила би ме и змија у трну, а овако...“.

Свој живот је чудно окончао. Један син, којег је много волио, пошао му је био на посао далеко од куће. И када му је јавио да неће доћи да живи са њим, он га је назвао и рекао му: „Ако се, сине, не вратиш - одреди му вријеме (дан или два), сјутрадан ћеш ме наћи мртвога. Син му се није вратио на одређено вријеме, а њега су сјутрадан нашли мртвога у постељи, без трагова каквих физичких рана или последица.

МУЈО И МЕДЕЦИНСКА СЕСТРА

У једном Потарском селу живио је један врло духовит и хумором обдарен човјек звани Мујо.

Разболи се Мујо и пође код љекара да види шта га то мучи подно стомака у старијим годинама. Прегледа га доктор и контсатује да је у питању брух и дадне му упут да се оперише. Доведу Муја на хируршко одјелење - одмах приступе припреми за хируршки захват. Медецинска сестра која је дошла да га припреми и обради за хируршки захват, када је уклонила веш са њега, застане мало прије но је почела да га брије. Посматрао Мујо њено понашање, па ће је једном запитати: „А, што га тако јадна гледаш, као крава мртво теле. А ето што га сад видиш некад си на њега могла отковати најљућу косу и да му се ништа не позна“.

БИЉЕШКА О АУТОРУ

Рођен је 1929. године у Штитарици, тада срез колашински.

Бави се новинарством више од ТРИ деценије. Прве новинарске прилоге објавио је 1951. године у „Чувару Јадрана“ и „Народној армији“, затим у „Омладинском покрету“, да би затим био активни сарадник „Побједе“, „Просвјетног рада“, „Комуниста“, „Удруженог рада“, „Сусрета“ - лист Матице иселеника Црне Горе, „Гласника“, „Феријалца“, „Задругара“ - Листа ССНР БиХ из Сарајева, доста често се оглашавао и у „Политици“, „Ослобођењу“, неким илустрованим листовима, као: „Нади“, „Практичној жени“ и још неким из Београда. Дуго година припадао је групи аутора-сарадника часописа „Пољопривредни календар“ из Београда. Око деценију и по био је дописник листа „Зорка“ - Шабац, а био је и главни и одговорни уредник листа „Подбишће“ - Мојковац. И данас се, често оглашава у листу „Дан“ и л

Аутор је, скоро ТРИ деценије био дописник Радијо Црне Горе.

Као дугогодишњи новинар, своје сусрете и контакте са људима, понајвише онима са села, врло зналачки је искористио биљежећи и све оно што је потицало из народног стваралаштва и што је оцијенио да треба сачувати од заборавља.

Поред бројних народних вриједности, које су потицале из богате народне ризнице: приче са сијела, епиграме, анегдоте, топониме, клетве, врачања, лирске народне пјесме и друго, аутор је биљежио и забиљежио је велики број народних пословица и изрека, од којих је знатан број објављен у неким дневним листовима и часописима.

Аутор се и даље, врло интезивно бави новинарством и сакупљањем ових народних вриједности, а бави се и публикацијом. Објавио је збирку лирских народних пјесама „*НЕВЕНВЕНЕКРАЈВОДЕСТУДЕНЕ*“. Написао је и хронику „*ШТИТАРИЦА НА РАСКРШЋУ ВИЈЕКОВА*“ и књиге „*БРАТСТВО ВУЈИСИЋА*“ и „*ПО ТАРСКЕ ПРИЧЕ*“.

За свој дугогодишњи рад и стваралаштво добио је више друштвених признања, диплома, похвала и награда.

Члан је савеза новинара Југославије.

САДРЖАЈ

Предговор.....	7
Ђавоље лази.....	9
Анђелија.....	10
Ђевојчин камен.....	13
Бадањ.....	15
Богоми га натотали.....	17
Бег и бог се несмију лагати.....	20
Вјештице.....	22
Утопио му се вук у сурутку.....	25
Ведрц.....	27
Гаљан Зељов и орао.....	28
Гаљак.....	31
Гаров Јала Кекина.....	33
Доскочио му.....	35
Ђуђево злато.....	37
Да свитак не гори цабе.....	39
Ђаво невјеста.....	41
Ђаво ђевојка.....	43
Ђаво јаре.....	45
Мачка Миличка Бућина.....	47
Ђаволи.....	48
Јелуља Кајова.....	52
Жена и ђаво.....	54
Зајови ждралови.....	55
Зећибера.....	58
Зец и наковањ.....	60
Чик на Пера Јованова.....	62
Кека.....	64
Кад ће доћи злојутро.....	67
Лажно пријатељство.....	68
Медено.....	70
губно.....	70

Најамник.....	72
Нико златник на златку.....	74
Златанина мудрост.....	76
Опклада.....	77
Осјекле му се ноге.....	79
Црни повој.....	80
Пожури попе, отићи и ће ми сватови.....	82
Псоглава.....	84
Радован Мартинов и ђаво.....	85
Слутиша.....	87
Татини кумови.....	88
С јове на јову у Америку.....	89
Учин.....	91
Чарапа је крива.....	93
Фркман.....	94
Удри, удри не пристало ми.....	95
Хватање вјештица.....	98
Пријатељи.....	100
Џода.....	101
Надприродна бића, чини и мађије.....	103
Мујо и медецинска сестра.....	111
Биљешка о аутору.....	113